

אור המשפט אשר נשאר - לפרש - מורי האור הארץ
דבר דבר

שמות כא משפטים
אונקלוס

כא אלה האלה המשפטים אשר תשים ואין ריגיא רי תפרך קדמיהו:

(א) כל מקום אין פירושו ככל מקום, כי רוצה לרומז בין מינה אלה וכן ואלה לא נזא לא לפסול ולא להוסיף, ולא אמרו ר"ל ולא דרשו כסם שום דבר מפני שזנך המינה לגופו ואינו מיוסר, כגון, אלה מטעי בני, שאמר שמו בערבות מוצא ולאמרו כל מסתומם אמר הכחוש אלה הם המסתומם ממחילה ועד סוף עשאו בני, ואין כאן שום שווי או ימור לדרוש, או אלה הדברים אשר דיבר לפניו וכו', אמר שער כאן היה אומר להם מה שנזכר מהקב"ה מן היוםם נחמד, אבל אלה הדברים הם מה שאמר להם דרך מוצא וסורה בערבות מוצא, וכן הוא במינה, "ואלה", כגון ואלה הדברים אשר יעשו (כ"ט ד), לפי שאמר דרך כלל שיעשו בני כהנה לשם ולפמלח מור למען ואלה הם מה שאמרו לנשות, וכו' ו אינו אומר לומר אלא הוא כל האוי"ן שנמורה המקשרים דבר לדבר כסדר, מש"כ במה שאמרו וכן כל כיוצא בזה שממנה אלה מיוסר הוא, ופי' ש המשפטים אמרם שלא משים לפניהם, ולמה להקדמה האלה, ואמר שמשים לפניהם משפטים כי מקנה וכו', ודאי שזה לומר דבר, לזה אם הוא נזא וא"ו בא למעט ולפסול דברים שיבואו מדברים שזיי עד כאן, או להסך פוסל ומיעט מה שהיה עד עתה, ואם הוא בנז"ל נזא אדרבה לקשר ולהוסיף כי הענינים זה לזה ולרבות בהם עד שאלה היה נכח אלה היה פוסל ותפירד פרשה זו מן הראשונים כמו פלאמי את העיר מן העיר האויר על, על"ה לומר אילו היה נכח אלה היה פוסל ותפירד פרשה זו מן הראשונים (רע"ט): (ב) והנה שכל האורה ניתנה מפני ואפילו אומן שנכתב זהו אורח מעד או ערבות מוצא, ותפירד רש"י שפירד ליה גריש פרשת דבר כי עקיפה שאפילו פרטי הקדוקין כל התמות נאמרו בעיני, אפי"כ גריין את ללמוד זה סקד"ף שהדניס נמרה ימנו ולא כפיני, לזה בא להשמיענו שרץ ראשי פרקים נזכרו במורה, אבל דייס שנפרשו ו מקיי נזא כמו העשרת הדברות (מ"ל), ולפי"ן קשה, אם מינה ואלה קושר את הפרשה לעשרת הדברות למה הספיק בנייהם צפי המוצע (רא"ט), ויומר קשה שפי' מוצע האפילו זה ואלמה ה' אל משה א"כ היתה שם הספקה וקריאה למטה כמו בכל דיעור ואמירה, ובאן היא רק הספקה בלא המירה וקריאה, ועוד שלא אמר אשר משים לפני בני, אלא לפניהם וקאי על מה שאמר צפי' מוצע זה פלאמר לפני ישראל, א"כ אדרבה שומנו ומקשרו לפי המוצע ולא לעשרת הדברות, והוה מה שאמר רש"י "ולמה" בנז"ל פי' א"כ למה נמסה (ב"א), או אפשר שיעלה על דעתך לומר שהמשפטים דייסם כולם דברי סגולה הם ואין גרין לזה דעת עליו, אלא סנהדרין דור דור ירשנו לפי שלם, ולא נאמרו מפני אלא פרטים אחדים, לזה גרין לומר זימר מכל האורה, שכלם ממקום קדוש מתקור עליון בלא, ולספרה ו אפשר לומר שמשני זה ספק רש"י לנאן ולמה נמסה וכו' לומר שגם דבר זה עשמו הוא להיות הסנהדרין אלא המוצע שערבות הסנהדרין הוא ממש כמו ערבות המוצע, הגם שזס דייס ממונות בין לרס לטעורי (מהר"א), גם נזכר לומר שהמשפטים נאמרו למטה חייף אמר עשרת הדברות קודם דרוס מן ההר, ותפרש ויקחו לי מדותם וכל האורה נאמרה לו בני יום שצאה שם לקבל לוחות (רע"ט), וברמז"ן הפי' טוון עשם, לפי שהמשפטים נגזר וקיים ויבאורים על לא תלמה לא תגונד לא תממה, ועינו ענד ואמה על אפי' ה' ופי' מינה ערבים, ותמה ותקבל הוריו פרטים על כדד את תפיר וכו': (ג) פי' ככל מקום שהמוצע שם גרין להיות אלה סנהדרין, אבל לא לפיך שאלל הסנהדרין משים מוצע, והנה ממורך למה לא ספק משפטים לעשרת הדברות ואפי"כ יסמוך לה פי' מוצע

(כא) א. ואלה המשפטים. לייך לדעת עטם מסויני רבי עקיבא אומר ואלה וכול שויון ולא אומרו ואלה"י) והנה נחלקו יודעים תלמוד לומר ואלה וגו' ערקן לפניהם במכילתא רבי ישמעאל ורבי עקיבא רבי ישמעאל כשולחן בערוך"י עד כאן. והנה לרבי ישמעאל אומר לומר לך מה עליונים"י מסויני אף החסונים שמפרש ואלה שזה לומר שנאמרו כסויני בכרכה

אור בדין
אור הדיויים

(א) ב. עשרת הדברות. (ג) פירש על ידי הא"י ללמוד עליון המחוק, מה המשפטים כשולחן ערוך שאמר שזס בנז"ל.

שמות כא משפטים
שם

אור הדיויים

לפרש שטעם שהולך הכחוש להודיע זה הוא ללמד בכחוש על הדקדוקים כמו שזה בדין השמיטה על פרטי מלוה זו שנאמרו מסויני, שאם על כללויה שאלמר בכחוש דבר סויני, ובכרכה ל' ישמעאל כפי אמר רבי ישמעאל דברק גתרא דבצומס שיודה בשמיטה שנאמרו כללויה ופרטיה כסויני (קמ"ז) שכל המצות נאמרו כללויה כסויני כמנצור צורה פירושה"י, אלא שלא סגר ללמוד ופרטיה כזוהר מועד עד כאן, ואם כן גם אלה ממונה לל הכורה כולה, ואולי כי עשמו ממה המשפטים ככלל ולא היה גרין לומר ואלה ללמוד על דבר זה. ולרבי עקיבא שחלק עם ר' ישמעאל שם המשפטים ככלל נאמרו כסויני כי אוני גרין כבדרייהא הסווייה בוצומס כי כל המצות נאמרו ככללויה ופרטיה כסויני אוני וכול לפרש ואלה נאמן כבדרייהא הסווייה בוצומס כי כל המצות נאמרו ככללויה ופרטיה כסויני כי אוני גרין המשפטים שזה ללמד שנאמרו כסויני כי אוני גרין להשמיטתו זה וכולך לפרש כזוהר אחר. וגרין עיון לדברי רש"י שפירש כאן ככרכה רבי ישמעאל ונפרשה דבר סויני פירש כרבי עקיבא שאמר מה שמיטה נאמרו כללויה ופרטיה כסויני אף כל הכורה כולה וכו', והם כי פירושה חלוקים, והיה לו לפרש כאן ואלה המשפטים מוסרין על עיון ראשון מה שזכר בענין שני גרין לשום לפניהם כשולחן בערוך בין משפטים החסונים בין משפטים שרקומו להם"י, ומה שרלויה שכתב כר"ס"י שלימוד רבי ישמעאל הוא שנאמרו המשפטים בקולות וברקס"י"י, און דבריו נראים ולא מתקבלים לומר כי דיער כי יומר משפטים הדברות באם שביה כי ישמעאל אומר בפירוש כן כיה גרין כח ורלויה לדבריו ומכל שכן שלא אמר רבי ישמעאל אלא מה עניוים מסויני ולא אמר מה עליונים בקולות וברקס, ודברים אלו אין לשמוע להם, ואם מתמת הקולות שברקס ודברים אלו אינם בני דברי הכורה, במשל כזה

אור בדין
אור הדיויים

אור הדיויים

R. Simon
①

תעבר גרפי לא תבני יתרו תבנה אתה וזית פי תרבה תגפת עליה
 פסילן לא תרים תרבה עליה ותחללה: זב ולא תעלה במעלת עלי
 ותחללה: כ ולא תסק ברגלין

לקט בהרי

כס משמסו: גזית. לשן גזית^(ט), שפולין (נט) אלא שגזית שייך מדבר שגזיתן אמו במספריים כגון ומתחזק* בבחל (סג) (כי חרבד הנפת עליה. זמר, וכן משאל הוא אל האנשים, שמו שגזיתן העורף כרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תיפז שאיני נגד כדי למקן השאל כמו פן כומתין האנשים בבחל חרבן עליה) ותחללה. כל למדת שאל הנפת עליה לעשותו כמדון ותלקים, אבל באנשים של מנח לא מעשה פן בחל חללה, שבמנח נברא להאריך ימיו של אדם^(ט) אלא אנשים שלמות כמו שנתנז מן הכה, וגם כשמוכ אית ובראל נברא לקל ימיו של אדם און זה כדון שויקף חוזה בבחל, ואמר, "עליה" לשון ימיה, שקלי על המנח המקלר על המאריך (מכיל - סמי - מיה ג' ד'), ועוד שגליה היא ההקדה לא על האנשים (בא"י): פ כי שבמנח מטיל שלום בין ישראל לאנשים שבשמים המנח מקלר ימים והמנח את המנח הרי הוא מאריך לפיכך לא יצא עליו כורת ומחבל, וכלא* דברים קל ימים (ב"א): (א) פי' זה כותם הכתוב מנה שאמר ומתחזק, ומה אנשים שאינן רואות ולא שומעות ולא עטמו של מנה ז', וכן לקמן במעלות אשר און דדסה בקי, מדברות על ידי שפעילות שלום אמרה חורה לא כדי ללמד לאדם דמה בהמנחות (במ"ח): (ס) פי' און הניף עליהם ברחל, המטיל שלום בין ארץ לאשמו בין משפחה למשפחה בין אדם לחברו על אחת כמה וכמה שלא תחולכו פורענות (מכיל - סמי): (כ) ולא תעשה מעלות ומעלות, שאלקליש בלטי"ז, אלא תעשה מעלות ומעלות, כשב למנח לא שוינו נחמתינו. ומסכתו. ית'.

אור החיים

נפשו הוא ממשך צורש נפשו בחינת הרע שבצורש
 כעון כחול והוא סוד (אויב ר' א') נחש המקון
 במגדל, כי כבר הודיעו הכתוב כי נפשות ישראל
 חלק אלוה ממטל דכתיב (דברים י"ב ט') חלק כ'
 עמו ובעבודו לעבודה זרה באמונת נפשו נוקן מקום
 לס"מ לוכסו במקום שורש הכנש הכיה שהוא
 מקום הקדושה, והוא שאמר שלמה (משל ל') חמה
 עבד כ' ימלך^(ט), והוא אומרו לא תעשון אתי,
 ואמר אלוה כסף פירות לשון כסף שהוא עובדו
 מוכספו זו רחמנא לילן, והכי הודיע בלבו אמונה
 שלימה כי הכל הוא אלוה בני מקום אבל עובדי
 לפניה כיהל להכחח המוטיל כמו שחאמתי שיתנו לו
 ממון על מנה לעובדי, ויאמר האדם בלבו רחמנא

אור בהרי

רמז) פירוש העבר דמה כניחל את העלן ומלך חמתי, אבל האומר נפשו, הנה נפשו הקדושה חלק אלוה הוא העלן עלי.

עליו את עלתיה ואת שלמיה את
 צאנה ואת בקרה בכל המקום אשר
 אוקיר את שמי אבוא אליך וברכתה: קד
 כב ואסמכתה אבנים תעשה לה

רשי

ואון שחויבה ברחש הכמנח (מכיל): את עלתיה ואת
 שלמיה. אשר מלאכה^(ט) ותבוקה: את צאנה ואת
 בקרה. פירוש לאח עולותיה ואת שלמיה: בכל
 המקום אשר אוקיר את שמי. אשר חקן לך
 רשות להכיר^(ט) שם המפורש שלי שם אבוא אליך
 וברכתה אשרי שכינתו עליך, מכאן אלה למד שלא
 יתכן רשות להכיר שם המפורש אלא במקום
 שהכנינה בזה שם, והכו בית הכבוד (סג), שם נוקן
 רשות להכירם להכיר שם המפורש בנשוא פנים
 אבנים. רבי שמעאל אומר^(ט) כל שם ואם מוזבח
 לברך את העם (שם ל"ח): (כ) ואם מוזבח
 רשות להכירם להכיר שם המפורש בנשוא פנים
 זה משמש בלשון כאשר, ולאשר תעשה לו מצח
 רשות מן מג, ואם מצח אנשים תעשה לו מצח
 אנשים לא מצח אחרים, שרי מוצב עליך לבנות
 מצח אנשים, שלאמר (דבר כ"ו) אנשים שלמות
 תצבה, וכן (כ"ג כ"ד) אם כסף חלוק מוצב הוא,
 שלאמר (דבר כ"ו) והעבט תעביטנו, ואף זה משמש
 בלשון כאשר, וכן (כ"ג כ"ד) ואם תקריב מנחת
 צבירים, זה מנחת בעומר שהיא מוצב (מכיל), ועל
 כרחק אף שם כללו תלוין, אלא דחזין ובלשון כאשר
 לא מקח ממנו נקן ומדריה, ובעטור דריער מאופן עשיית המנחות אמר ג"כ שכינה העם להקריב מנחת עומר באופן זה
 מעשה אומר, וכן כולס (ג"א):

אור החיים

שמעלה עליהם כאלו עשו אלוהי זכב, ולא יעשו כב'
 על כסף ואם עשו מעלה עליהם וכו', גם שלא יעשו
 לורח לדמיון כ' להשחחות לה (ר"ה כ"ד) ויונחם
 לה' ולא לורח שמשים של כ"ה. ונראה לפרש
 ככתוב בדקדוק עוד למה חור לומר פעם כ' לא
 חטפו לכס ולא הספיח במה שקדם לומר לא חטפון
 לנו. דקדוק לומר אחי כי הוצרכו עבודה זרה בלשון
 אור בהרי

רמז) פירוש אחי לורח מאשר אחי מנחם, כגון חמה ולגמה. רמז) שלמי דדסה ח"ל כאלה עשית המנחות איתי לכם אלה

היה יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה

דברי רש"י

היה יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה

היה יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה

היה יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה

דברי רש"י

היה יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה
 יתרו מדין והוא היה אבן-דן והוא היה

ט כו. בטיה תגלה רעתה (יחזקאל כו טו). לומר שאם יגלה ערותו על המזבח, יגלה רעתו בקהלת (עי' סוטה ג.)¹⁰

לשפטים

א ואילה המשפטים אשר תשים לפניהם:

ואלה. נטריקון חייב אדם לחקור חזין (מנחת לז).¹ המשפטים. נטריקון חייב מצווה שיצעה פשרה טרם יצעה משפט (מנחת ו).² אשר. נטריקון אם שויהם רוצים (טס).³ תשים. נטריקון תשמע שניהם יחד מוכרים יחד (טס י).⁴ לפניהם. נטריקון לא פני בריב יחדו (עי' טעמא ל) הוצרכו מהם (טס).⁵

סמך משפטים לולא תעלה במעלות לומר הוי מתוין בדין, כלומר לא יעלו אלא לכו במתון (מנחת וי).⁶ מעלות בגמטריא מתוניהם.⁷

וסמך משפטים לאלה כסף לומר שלא ימנה ריין בשביל ממון (טס).⁸ וכתוב לעיל מנינה כי תורב הנפת עליה שצריך הדין לראות כאילו חורב מונחת לו על ירכי (טס).⁹ וסמך רינין לעבודה שהם מג שהעולם עומד עליהם (טס) כפי מצי (טס).¹⁰

היפך ממי שמעמיד את שאינו הגון, כאילו נטעו אשה אצל המזבח (מנחת ו).¹¹ ואלה המשפטים אשר. ט"ח מרה. שצטוו על הדין במדה (טס ט: מנלמ).¹²

7. דיש בר קפרא מנא הא מילא דאמור רבנן דהו מתוין בדין דכתוב ולא תעלה במעלות ומסור לה אלה המשפטים וכו' אמר (אבות פ"א מ"א) הו מתוניה בדין.
8. קצת תמה דהוא היפך הכונה פמרי"כ ולא תעלה במעלות (עטות אורי").
9. כתוב לא תעשין את אלה כסף ואלויה חוב וכו' א"י אשר אלה תבא כשביל כסף ואלויה הבא בשביל חוב.
10. א"י עתה לעולם ידאן ריין עצמו כאילו חוב מתויה לו בדין דכתויה וכו'.
11. על המורה ועל המורה ועל המורה חזקו חזקו חזקו. אמר ר' ל כל המעמד ריין שאנו הגון כאלו נוסע אשה ושומרים חתן לו וסמך לה לא חסע לו אשהיה כל ע"ל. א"י אשר תבקים שיש ידית כאילו נטעו אצל מזבח שני אצל מזבח ה' אלויה ע"כ. והכתי ורשו מן המעבורה שבאין ומשיב יוסמן אותם" ר"ל הדתי. והמכילתא ט"ח יתיר (מנא בשי"כ באן) ודיש מן המסורין שנתוהוין באין בצד מזבח.
12. ידוהו אמר ואלו המשפטים במדה אמרו, שאמר (לעיל טו, כו) שם שם לו חק ומשפט. ותייש כפי המלבי"ם ודבריו מל "אשר" שמשמעו שכבר בא הוצי' על דרך מלל.

1. אחר דעי מסתמא ואחר דעי נפשות בדרשה וחקירה, שם לו א אשור חמון (ישעיה א, יז) אשר ריין שחמון את ריעו (שמעיה אתו ומלתי בר להצטאן לאסיתו). ובלק"ש ח"כ (משל"ל) רפו חתקט כיון שהתמה אדם שופט צריך להשכל הואך ללקוח את הדין בשביל שלא יחטא ויחטא את העולם ויעין בר רבינו ובריה
2. ר"ל ר"ח המשפטים.
3. ר"ל ר"ח המשפטים.
4. ר"ל ר"ח המשפטים.
5. ר"ל ר"ח המשפטים.
6. ר"ל ר"ח המשפטים.
7. ר"ל ר"ח המשפטים.
8. ר"ל ר"ח המשפטים.
9. ר"ל ר"ח המשפטים.
10. ר"ל ר"ח המשפטים.
11. ר"ל ר"ח המשפטים.
12. ר"ל ר"ח המשפטים.

י ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לקבעור נסוח אתכם פא ה'הים וקבעור חתונה יראתו על פניהם לקבלי חתונתו:

לקבעור. ג. במסורה. והא לקבעור נסוח אתכם בא האלוהים. ואיד לקבעור סבר את פני חדרב (עי' י כ) וכו' דוד בעין האשה החקויה. לקבעור חזיא ה' אל אבשלום את הרעה (טס י טז). פירוש לקבעור נסוח אתכם (עי' רמב"ן ספ"ו). ואם תעמדו בסנין חזיו כדור, כמו שנאמר בעין ודורו חכם כחכמת בלאן האלהים (טס ד כ). ואם לאו, לקבעור חזיא ה' הרעה.

חוטאן. ב. במסורה. והא וכתבו חזיה יראתו על פניהם כללי חוטאן. ואיד דגון ואל חוטאן (מסל ל כ). והכונה מונעה מן חוטא (מנלמ) "והכנס מביא ליד חטא (נכנס טע) "והו בעבור חזיה יראתו על פניהם כללי חוטאן. כל מי שיש לו ברשת פנים לא במורה הוא חוטא (מספ"ה פ"ג) דהו דגון ואל חוטאן שאף אם יראתו על פניהם. בגמטריא לכשת חמנים.

ית ויעמד העם מרחק וימשה נגשו אל הקרפף אשר שם האלהים: ומשה נגשו. בפרקי ר' אליעזר (מ"ט) ויש לא נאמר אלא נגשו "מכאל ונבראל אחוזה בשני ידיו והגשורו שלא ברצונו. אל הערפף. בגמטריא אל (חמשכתי" (מנלמ) 80.

כא מוקפה אוקמה תעשה לי זבחהם עליי את עלתך ואת שלחך את צאנך ואת בקרך פכל הפקודים אשר אוקרי את שקי אבוא אלקך וקרבןך:

אבוא אלקי. אבוא עולה עשירה. לומר שאם אמצא עשירה בבתי דוכנסת אבוא אליך וכתובתך (נכנס ו).¹¹

וב ואלא תעלה בקמקלה על מוקפי אשר לא תעלה רעתו בקהל (משל תגלה. ג. במסורה. והא אשר לא תעלה ערותו עליי. ואיד תגלה רעתו בקהל (משל

- מ. במסורה פתורים שחמטורה: שחמטורה מן חזקו או אל חוטאן. ג. כ"ח כתי"ש ע"פ החמשים חמשים בר לבית החמשים: יו ידית בשם חמשים.
1. ימטיעין אותו לחוקרה עמט מצטי' בשמע שקאי על קידום בלבב.
  2. ובעבור חזיה יראתו על פניהם. יראתו זה בשם פנים, יסמך טוב באתם שהוא רשון. לבלתי חוטאן. פלגי שחמטורה בבואה ליד יראת חמט שני לידו (טו). והבישו כי תעפרו פשו גם כשי לא יבשו וכו'.
  3. לא חזיתם ולא חוטא ולא חמטם שחמטורה וכתב אתם בא ליד חטא. רש"י.
  4. לפני הרמז: "עונש אף כרחי אף אלא נבשי" ותייש בבואו חז"ל כי גיסתו רכתי הוא בלקול. ובפי דחוקק עדיה חז"ל: "עונש בגמטריא יצאנו גבורתי".
  5. סגן חמט הוא יתיר כ"י וצ"ל כי די

שהשפיה עומד פניו הבורה של צדיקים ורוא עומד פניו
הבורה של רשעים מני' חזק את ידיו ואכל את פשרו'.

ד.א. (1) טוב מלא כף נחה טוב מלי שהוא שונה
הכלות והגיל פיהם מאי שהוא שונה הכלות והמדות ואינו
חוזר והגיל פיהם ממלא אומר טפא חרא ציפוא פפואתא מן
מאה פרחתין ארעות דיה' רעמיה דיה' מיתקרי פרי
מכילאין.

דבר אחר טוב מלא כף נחה כף מלי שהוא עושה
צדקה מעושה משלו כמלי שהוא עויל וחוכים ועושק
ועושה צדקות גדולות משל אחרים מהלא אומר ציפה

מסורת המדרש
א טוב מלא כף נחה
וב' וקיד' ג א ליש' רב
ועי' חסדיה (בבב' ספ' ריא)
מלא אמר מלא חרא
צפוא פפואתא עיל
רעבות' מ' ע' ע' ע'
חוזות שפיר' ריא' ג' ה'

למ' (טס) — זה שהיה יגע בתורה ומירש רואה את זה שהשביח — אך הקי"ה חלק לו
שכר נמלול בתורה, אשר הוא — עומד בצד הכורה של צדיקים — ליטול שכרו כגן עדן, ורואה
— עצמו ששנה ופירש ונדול עורנו של הפורש מן החוזה ומשכח תלמודו ונחמד ג' ה' ומצותו צט'
— עומד בצד הכורה של רשעים — "וואתי" (לוי' טס), ומשואה נחה לראות ולדתם שבאותו
עולמ' איו לו עוד אפשרות לשוב ולהשיב (מכילאין א טו א: עיש' מרד' — הוא — חזק את ידיו
— אל פניו — ואוכל את בשרו — כשינוי, חוה' — המכיל חזק את ידיו ואוכל את בשרו, מתוך
שבעול' המשיכה הוא חזק את ידיו מליטמו' בתורה ובמעשים טובים, סופו שהוא עושה כן ואוכל
כשדו (רש' כאן), מתוך צדו קאאות לראות את גוד דינו
א. "טוב מלא כף נחה ממלא המים עמל חיותו רוח" (ועי' פשוטו בתפוס' המרש' המקרא) —
טוב מלי שהוא שונה הכלות — משנייה בלבד — רגל' בהם, שהוא משונן המה ודו שנודות
כפיה כמלי שהוא שונה הכלות ומדות — "ספר" ו"ספרא" — בהיותם של מדרשי
ההלכות הדורשות מן הדורות את ההלכות במדות שהתורה נדרשת בהן, שאם אלה שונם רק מן שכר
השלם חזקו במשנותם, בשנין ובקאות מושלמת, דוח לא שנין משנותיו ודו' אל המכילתו — ואינו
חוזר ורגיל בהם, לא באלה ולא בצאלה, שלא שנין אלא שנה חדשה תמיד, כאספ' פואי לשינוי' ויפה
היה עושה, אילו עשה נאסר — "מתלא אמר — המשל אומר" — "טוב חרא ציפוא פפואתא, מן
מאה פרחתין" — "שער ציפוא חרה כוחה, ממאה ציפוא פפואתא" כן, טוב חיה לו לישן לעט
מנה ויתה למותר, יודע מלהטות חובה ולהטות הכל, ועכשיו שלא עשה כן ש לו צער לעומת זה
שיש לו נחה כמה ששה מעט ושקו והם שגורים לו, "אלא" (חוק' ג' א) — "ווענות דוח" —
לעווליה דיילי מהקרי' "מולי מלפלא" — "צענו רוחו רוחו שיקרא" כמלי מפילותה" כלי
במכלאות, עשה למאות על בלבי, וכלבו טאב וענר
דבר אחר: "טוב מלא כף נחה ממלא המים עמל חיותו רוח" — טוב מלי שהוא עושה
צדקה מעושה משלו, וטפו שיודע נחה מן המצות עשית, כמלי שהוא גחל וחוכים ועושק
ועושה צדקות גדולות — "לציני — משל אחרים — שגול וכאשר — מחלל אמר —

לפי יחודה פרפי טמון פתר קרייא פיהקאאל פיער
שעמד על הבסקיה ולאמר (יחוקאל לו ד) להצמנות היקשות
שמעו דבר די' מני' ומתקרבו עצמות עצם אל עצמו רגו',
אמר לתם פתחה אלהי קלם (יחמ' ב. ד) ישקעו דכר ה',
פיה לקרי' ב, וליא שמשקם ועלשו שמקם פחשקם לא
שמשקם במיתחלם שמקם על אותה עשר נאמר יושקם
אפי את המותם, פנוז איי וחבורתי

א. (ה) "הכפיל חזק את ידיו לשל קנה הדבר דומה
לשני כפי אדם שבהו יגיעו בתורה אחד יגע והשפיה ואחר
יגע ופרש זה שהיה יגע בתורה ופרש רואה את זה

ואילו — לפי יחודה כרבי טמון, פתר קרייא — פירש מקרא זה, שלמה אמר, כירה
הקריש הראש — בחוקאל — ונבוא, שכן — בשעה שעמד — יחוקאל הנבא — על
הבסקיה — מלאה עצמות האדם היקשות ואמר — אלהים בשר ה' אלהי בפיה" — "העצמות
והבשיות, שמעו דבר די' נבה אמו' זו אלהים לעצמות האלה, מה אפי מנא, כפי לוח ומימם, וממני
עליכם גזים והלתי עליכם פטר וקומתי עליכם פטר ונתתו כפי לוח ומימם, וזמנתי כפי לוח ומימם, וישקעו
ואמר שם — מני' — "והקריבו עצמות עצם אל עצמו, וזמנתי מתי עליהם גזים ושטר עליהם
ישרים עליהם עור פלמניה... ומנא כפי מותו מתי ועצמו על גבולות חיל גוף מאת סודי", ואמר שם
בענין מ' לוי בחיותם הראשונים העצמות האלה, "העצמות האלה כל מה שחילמ' מימם, מה אמימם יגשו
עצמותו נאמנה וקומתי נגזתי עליהם, שלא שמעו כחיים בקול ה', וביתו חסר מקור (חזק' וכן) —
אמר להם — "הכפילה לעצמות האלה בידי יחוקאל נביא, בחחלה אמרתי לכם — ביד דמה
הנביא" — "שמעו דבר ה' בית יעקב", ולא שמעוהו, ונאה עליכם פוחנתו ונחמתם, ודבריה
האומרים ונסמחודין עב', שעצמות אלה הן, ורוג' דוד חוזרבו (עני' ט'), ועכשיו שמעתם — ודבר
הנבא, ותייתם ממות ודור — בחייכם לא שמעתם, במותכם שמעתם, על אותה שעה
נאמר ג' מדי' כפה תקודש שפתי שלמה, ודשבת איי את הדמותם איש כפי מותו, מן החיים
אשר נמתי עליהם, אלה המותם, שפתי מותי די שקמי מתו אידן, תקומתם מלחנת עני, וכן
לשמות דבר ה' ולקום לחזיה, יתו מן-חיים אשר נמתי עליהם, ערה" — כן את, החכרתי,
שורת של יחוקאל המים לא-שמעו בקול ה' ואלהם פאת החכרתי, ואילו המים האלה שמעו נתי.
א. "הכפיל חזק את ידיו ואכל את בשרו, וזאפ' על מל שאמא לעולה כפון" ו"ואמתי אפי
את כל עמל ואפי כל כשרת המעשה כי היא קנאת איש ומתתו גם זה חזבל ונחת ויהי' ויהיה' שבעול' חוה
יש לדאס' צ' רע לקנא ברוש' עושי' חתנותו וכו' הוא כמל מן החוזה, כנדרש למעלה ג' א, ג'
עני' ט'), וסופו שהוא יקנא לעולם דבא את מל לעמל בתורה ונחל שכרו, משל למה חזק דומה,
כלומר, "כמה דבילם אמורים", לשני' כפי אדם שחילי' — בחחילתם — יגיעו בחחילתם, ולכפיה
— אחר יגע — "שמתי" (לוי' טס) ו"חשתיא", עוד — "דחשבותי, ותעשה חכם וראו אלהים
משבת, ואחר יגע — "שמתי" (טס) וכן בחחילתה — ופירש — ממה כסופי: והרי יעשתי

מסורת המדרש
א הכפיל חזק את
ידיו ליש' כפי חזקתא
דבר' עיל' פ' א (סו' א'
וב' ליש' זה שחתי נפס'
במותו ופירש עיל'
שם ב' ואת אית פ' ח'
מחיותם פ' ע' פ' פ' ח'
סס' לוח' פ' פ' פ' פ' פ'

קמא משלי ז'

חרגום יונתן

סבלתנא
 חמבתא ועינו דסקלא
 (מקא דארעא: הכרנא
 אבוי
 מברמיר לאמיה: טלמית דצדיקא לא שפיר אף לא למבת צדיקא דאמין חרצונתא:

חרגום יונתן

סבלתנא
 חמבתא ועינו דסקלא
 (מקא דארעא: הכרנא
 אבוי
 מברמיר לאמיה: טלמית דצדיקא לא שפיר אף לא למבת צדיקא דאמין חרצונתא:

משלי ז'

ומצא טוב ונתפך בלשונו יפול ברעה: סאדמולד סקלא חמבתא
 כאילך פסיל לתונה לו ולא ישמח אבוי
 נבל: בבלב שמח ייטב גהה ורוח נבאה
 תיבשגרה: כגשחר מחק לשע יקח
 לתפוח ארתות משפט: דבאת פני מבין
 ארתות

רשי

(כז) לב שמח ייחייב גדה. כסאלס שמו נלקן
 פניו מליין: (כח) שוחד פחק רשע יקח. הקייה
 מקבל דני הכנה ופיוס ממק הכטיס, לומר

מצודת דוד

ונתפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמנות
 ובקירבו ישים ארבו, הוא עצמו יפול בהרעה אשר
 חשב לזולת: (כח) לתונה לו. ילד דבר להיות לו
 לתונה: (כט) ייחייב גדה. השמחה היטיב לגוף כדבר
 רחוקה, ושברוך רוח הייבש מוח העצמות: (כז) שוחד וגי'.
 ארוחת משפט לכותו בדיו: (כד) את פני. החכמה מצויה לפני המבין כי ילמד מכל אדם, אבל הכסיל ישתוטט

אבן עזרא

פיר (מכח ז ט): (כ) יפול ברעה. שחשב לעשות:
 (כז) נבל. מדבר נבלות: (כח) חסר כיון העולם, תיבש עצם שהוא עיקר הנוח, ולא תועיל
 מרפא. כלומר הלב שהוא שמה בחלקו ייטיב לגוף בו גהה: (כט) מיוחב. נסתר שהם ישרות יקח השוחד:
 כגוה, כעבור שחולדתו לשמחה, כמו לא גיהה מכס (כדכח) את, כעם. שנים דבקים: את פני החכמה

רבנו יונה

מוב. עלש לב הוא איש אשר דעתו משובשת ולא
 יכיר האמת, על כן אמר לא ימצא טוב, כי מן הדעת
 ימצא אדם טוב, כאשר כתיב משכיל על דבר ימצא
 טוב (לעיל טו ט): וזהו פירוש וגי'. מי שהוא מכיר
 האמת בשפתיו, ירשון השקר ויעזק רשע באשר
 יאהבו ורשעי צדיק באשר ישנאוהו, יפול ברעה. והוא
 רע מעש הלב, כי הוא עורר אהיו השקר במידו.
 על כן אמר כהה לא ימצא טוב וכזה שהוא רע ממנו
 יפול ברעה: פאן ילך בפני לתונה לו ולא ישמח וגי'.
 הכסיל הוא בעל המדות הרעות, וגורם תונה לאביו:
 ולא ישמח וגי'. הנבל הוא הנבזה והפחות שלא

קנה חכמה ומעלות שליליות. והוא מלשון ואחרתו יהיה
 נבל (ישעיה ז ט). לשון ירדה, ובדיון, ואם נבלת
 כותנשא (לעיל ל ט), ונתנו עליו שקצים ותבלות
 (ישעיה כ ט). ולא יקרא עוד לנבל נביא (ישעיה כ ט).
 והכסיל רע מן הנבל, כי הכסיל הולך בדרכי האמת.
 והוציא מדותיו הרעות לפועל. על כן נתן התונה
 לאבי הכסיל, ועל אבי נבל אמר ולא ישמח, כי לא
 ימצא נחת רוח בעשורו, ולא ישמח בקניינו מדעתו כי

קמא

חרגום יונתן
 סבלתנא
 חמבתא ועינו דסקלא
 (מקא דארעא: הכרנא
 אבוי
 מברמיר לאמיה: טלמית דצדיקא לא שפיר אף לא למבת צדיקא דאמין חרצונתא:

חרגום יונתן

סבלתנא
 חמבתא ועינו דסקלא
 (מקא דארעא: הכרנא
 אבוי
 מברמיר לאמיה: טלמית דצדיקא לא שפיר אף לא למבת צדיקא דאמין חרצונתא:

רשי

עינו כענה הארץ, כי חשבו אין מי במקומו ללמוד
 ממנו כי אם מהחכמים היושבים ממנו: (כח) כעם.
 ענוש צדיק לא מוב. דבק במסוק פנים ואחר, וגם

מצודת דוד

עינו כענה הארץ, כי חשבו אין מי במקומו ללמוד
 ממנו כי אם מהחכמים היושבים ממנו: (כח) כעם.
 ענוש צדיק לא מוב. דבק במסוק פנים ואחר, וגם

אבן עזרא

יספיקו כדיו ללכת שם, תמצא נעור חרף מן החכמה.
 וכאשר אויל (אמיה ט ט) אל תאמר כשאמנה אשנה
 שמה לא תפנה, ונתום לו לכסיל שלא ללמוד מכל
 אדם נאותו ונולד לבבו, על כן לא יכעב ללמוד מכל
 אדם. והשוית, מיעוט אהבה החכמה, כי אין חפצו

רבנו יונה

ממה רק להתגדל ולהשתדל וליקשרו ממנה. והשוית, כי לא
 יכיר עור הברבם שישעו ממנו הברבים עצמם אך
 מצד האומר כי הוא בעל השם החכמה: (כח) כעם
 מצויו בן כסיל וגי'. אורי שאמר למעלה לו כסיל
 לתונה לו, הוסיף ענה ואמר כי הוא סבת הכעם
 לאביו לקצוף במשאו ובמתו, כי התונה תוליד כעם
 וקצף: ופטר ציוודתו. מדרות לב לזולתו, והמדרות
 יתר מן התונה זמן הכעם. כי האם תרדפי יתר

במוות רבן הכסיל מן האב, כי הוא ירא את האב
 מלכת ברוב אולות לפניו, וכאשר פרשו בפסוק בן
 חכם ישמח אב (לעיל ט ט). ממו שרשו מדי, בשקל
 והדמות מכס (מפרש לו ט): כן גם ענוש צדיק לא
 אחרתו קורא עליי מקרא זה ערב לאיש לחם שקל ואחר
 יכלא פיהו תצי. (שמות כט:).
 כעם מצויו וגי'. זה עשיו, והוסיף מורה רוח ליצחק
 ולרבקה (לעיל ט ט).
 (כז) גם ענוש צדיק לא מוב וגי'. רבי ירושע בן לוי
 הוא מעט ליה הוה מינא, נקט תרגולא ועיין בה,
 סבר כי מוטא הוהא שעתא אליטיה. כי מוטא הוהא שעתא
 נגמס. אמר שפע מינה לאו אורח ארעה, למעבר הכי

כ) פקע לאמרי פו פסיל במה ש"כן כסיל" סודר נגד אביו, הוא מכניסו כי סודר הוא למצות עשה, ומפני לילולתו ומורד נגד אמריו, והוא נגד לא תעשה כמו שפירשתי למלכות⁸⁷.

כז) גם עניש לצדיק לא טוב להפח נתיבם על ישר אחר כך כשאחריו הבן נעשה גדול ומשחרר על העולם, אז מעניש גם לצדיק, כדי שילך בדרך "לא טוב", והתו "עניש", כי אינו יכול בפרדסיה לומר שילך בדרך (אשר) לא טובה, אך מעניש על בצענה, אך את ה"כריכים", הם השורים השופטים את הארץ, הוא מכה בפרדסיה על עניש "ישר", כאמור להם שזו היא עולה.

כח) חישד אמריו מי שמועג אפילו דבריו הנצרכים לו, הוא חושד דעתו. ישר רוח כלומר מי שאצלו יקרה אף המושבה, שאינו רוצה לבטלה, הוא איש הפניה.

כט) גם אמר מתיישב המב השופע השומע ועושה את עצמו כרוש אשר לא שמעתי⁸⁸ הוא לתום יחשב, אדם שפלו הוא חשומע ואדם שפלו ושחק הוא נבו, ואמר כאן ד' דודגו, דעתו תובנתו, והכמה ובינה, ודיבור עם כל אחד ואחד. כי הדיבור כולל מכלים, ואמר אבל ארץ ב' דודגו שחושב לזכר ולנבו, אבל חישד אמריו יבא גם ליד תעת ותבנת.

א) לתאור ובקש נמרד כלומר, חיךך כאשר האדם נמרד מן החורה, הוא רחף אחר התאור ומבקש אחרת, כי החורה היא משרבת את התאור, כמו שפירשתי לפעלה, וכשהוא נמרד מן החורה, הוא רחף אחר התאור. פל תישור תגלע פירוש, שתגלה קלוגו "ככל", כמו שאמרו במורה שנקרא "כר מלחך פני", ואמר "ככל תישור", כמו שאמרו שם, שגורם שם רע לו ולרוב ולמשפחתו ולבניו ולבני ביתו עד סוף הדורות, ולשון "יתגלע", כמו תגלה, ומורה על התגלות יותר ונחלתן מלשון יתגלה.

ב) לא יחשד פסל בתבניתו כי אם בתבניתו לפי הכתיל כשכא (גם הוא) לביח המרש לא בא ללמוד ולהבין חורה, כי לא יחפך בוח, אלא לגלות מה שכלבב ולפרסם הכמה.

87. ובכח"י יצור רבו".
88. א"ח.
89. עיין פירוש הגר"א לאבות א"ז.
90. עיין בבב"ב י"ט, לא"א חשעוה.
1. פסחים ס"ג, על "תלמי חכם המכה
2. פסחים ס"ג, על "תלמי חכם המכה
3. עיין פסוק ד' כאן פירש המלה חשעוה
4. גם כשהוא בא לביחמיו רבו.

מחזיק רשע יקח להפלות ארתות משפט:
 מה' ארת פניו מבין תבמה ועיניו לטיל בקצה ארץ: פנים לאביו פן

כב) לך שמה ישיב גוה "גוה" הוא הפנים, והענין, שיש באדם ארכזה רברים: עור, ובשר, וגידים ועצמות. עור הוא מבחוץ ונרתי מבולם, ולפנים ממנו בשר, ואחר כך גידים ואחר כך עצמות פנימיות מכלם. ובו ארבע נשמות: נפש רוח, נשמה חיה, ו"יתודיה" אף מי שזכה ואף לעתיד לבוא לא יזכר "יתודיה" אלא יחיד מנדלה, וכאשר נאסף האדם לביח עולמו, תחילה חייק נשמה העור ואחר כך ברקב תכשר ואחר כך תפסיק גידיו ואחר כך העצמות ואמר שה"ל שמה ישיב" אפילו "גוה" הוא הפנים שחוצו עור, והנה נפוחה תישב אפילו גוה"י, ומה שנאמר "גוה" ולא עצם, כי עצם הוא מבחוץ, ו"גוה" הוא החלל שבפנים העצם, שישם המוח, ואמר שאף שם "תרכש".

כג) שיד מוק רשע יקח מוסב אלפעלה, על "ידה נכאה", שגם ואת עושה שנטול שחרו מרשע להטות ארוחת משפט, וכאמת אף שלא להטות, אלא להוציק הצדיק, אין רשאי לטול שחרו, כמו שנאמר: "ישודו על נקי לא לקח".

כד) את פני פסל תבמה ותיב פסל בעצב ארץ כלומר, המבין אינו רואה לקפץ, אלא מבין מה שלפניו, אבל הכסיל עיניו לקצו ארץ - בעת יחזיל ללמה, עיניו יחזלו לסיים ותיש או המסכתו והענין: שבעולם יש שלשה רברים: טוב, ערב ומרעיל, ערב הוא בתענוג עולם הזה העורבים לנור, וטוב ומרעיל הם שניהם כאחד טובים, אך החלוקה - שהמרעיל הוא מרעיל לאחר זמן, ועוד בעת שאוכל זה, אינו טוב לו, כמו רפואה שהיא מרר לו בעת שקחתה, ואחר כך תרעיל לו, וטוב הוא שכשעת מעשה הוא טוב גם כן, וכן בעניני עולם הבא: ערב הוא הולמד כדי שיקראוהו רבי, ומרעיל הוא העסק בחורו כדי לידע כל דין לאמיתו, וזה הולמד אין טוב לו כשעת עסקו, אלא אחר כך כשידע הדין, טוב הוא הולמד כדי לקיים מצות בוראו, יתברך, טוב לו גם כן בעת שלומ עושה מצות הבורא והמך כמה שלומ, וזה שנאמר: "אין טוב לאדם", פירש שלומ אינו באדם "שישאל וישחה", אלא שישמק בבורה ובמצוה "יחזא את פניו טוב בעמלו", פירש, אלא אם כף" הוא מראה לפניו שיהיה טוב לו "בעמלו" [בעמלו עצמו, ויהינו, שחזרה כותבו לקיים מצוה ד' יתברך, ואז טוב לו גם כן אף בעת צמלו, וזה שנאמר "את פני מבין תבמה" שהמבין רואה את התבמה שלפניו ונתנה ממנה, מפני שכוונתו לקיים מצוה בוראו, אבל "עיני כסיל" שלומד כדי לידע הדנים, עיניו על קצו ארץ, שאינו נונה עד שילמד [והמבין] מה שלבו תפס⁸² [ונגמור אותה].

78. נשמה נקראת יחידה, וקריטת תקו"י יב.
79. ויין בספר השורשים לודיק שורש יחור.
80. חתלים מ"ה.
81. עי"פ קהלת י"ג.
82. אכן עזרא קהלת י"ח.
83. עי"פ בדרים סב.
84. קהלת י"ח, וקו"י שם.
85. ברמס"ר "אח"כ" במקום "אח"כ".
86. עיין שנות אלהו בכות ס"ה.

ספר ענין גמ' זמ' זמ' רגל' י

השם ישיבעוהו שבר מעשיו ויאכלוהו פרי
 יצו: ופעליו מן עלה זית, הדימה מעשיו
 סובים במצות קלות בעלים, והתמודות בפרי, וכן
 לא ישיבע אפילו מן עלה איש טוב, והשבע
 א שבר מעשה הטוב, פירושו אחר, מעליו יקטע
 יצמו: (טו) ואמין בצל דבר, למור מדרך המוסר:

רבונו ייגה
 יעם יהלכון (החיים י' ט) פירוש כאשר ירמו
 עליהם והוללים לבני אדם או יגברו הרשעים
 ואלוהו לעולם סביב הצדיקים, וישתדלו להשפיל
 אותם, כי לא ימצא כבוד הרשעים רק על ידי
 התקלים והוללים בביתם עשירים ונכבדים, כי
 יענינם ימצאו מן הרשעים: (יז) מדרכיו ישיבע פוג
 ופעליו וגו'. סוג לב הוא העקש, הנשען לעולם
 מחשבתו, ולא יקשיב לדברי זולתו להתבונן האם
 יזכרם הם מדבריו, ולשלם ולהניח דבריו בהתבוננו
 ידברו זהו העולם סוחר דבריו, ובעל המדה הזאת
 לא ישיבע לעולם ממעשיו ונחה רוחו במנהגו
 ונתינו, וכי איננו רואה חסרון בשכלו ונרצון בדתו
 ולא הוא שלם בעיניו, אחרי שאינו צריך להעזר
 שכל אחר וכעצת זולתו, ולא תמצא סתירה לדבריו
 קמחקרי בנינו, ועוד הדע כי בעל המדה הזאת
 אינו בעל מחקר לעולם, כי ברוב הפעמים ישע
 לו העולה על דתו וישונה, ולא יחקר אם כי
 הרשב מחשבתו אחור, כי בעל המחקר כמו
 ישימול וישתדל להשקיף במחשבתו על צדי העין
 להכיר האמת גם כן נספח נספח להעזר בעין
 ולתן, ולהכיר הנכונה מבין העין: ופעליו איש טוב.
 המים מעליו תורה על ההרחקה הפירוה, והטעם
 מעליו ירחק ויפרי איש טוב, כי העקשות מרוד לב,
 הבריות ההוא יקרא איש טוב, והוא מרחיק דרכו
 מחברת סוג לב כי אם לא ישמע למודעותיו ולא
 יקשיב לדבריו, והוא שומע לעצת יתר הנבלים
 ומקבל דעתם, ושנאוהו על כך סוג הלב, ואיש טוב
 ירחיק לעולם משנאות בני אדם, על כן ירחיק
 מחברת סוג לב: (טז) אמין בצל דבר, הנה קרא

מדריש חז"ל
 במקום טומאה, כן הקביה משפע להם טובה לשיעם
 בעולם הזה, כדי לנטרן ולהוריש למרינה החמהנה.
 שגאמר: יש דרך אשר לפני איש, ואחריה דרכי מות.
 (קידושין מ"ג.)
 יש דרך אשר לפני איש, זה אהרן שגאמר: יאמר
 אל אהרן קח לך עגל בן בקר, ונאמר עליו, בשלום
 ובמישור הילך אתי, ואחריה דרכי מות, אלו נדב
 ואביהוא, שהכניסו דודו שלא בדתו ומתו. (כ"ד ל.)
 ונפיו נטוה למקום טהרה, נקצו נפיו כולו עומד

הרשעיהו וכלשונא דהרעיהו מפרתיה
 באות אודתא דקבריהו
 פני לשא דהרעיהו היא
 נוספה אודתא דמותא:
 יאף בגותא נקבא
 לפא נוספה דהדומא
 המצוא: דכון אודתיה
 נקבע מן הדודיה לפיה
 ונבוא טבא נקבע מן דהלתייה: וישבא מדימן לכל מלי ונערימא מרפין לטבתיה:
 מוהפטימא דהל וקסטימא מן בישאא וקבלא מרפליט פסקילתא ומקפיד פיה: יזמן דבריה

(יט) יש דרך אשר לפני איש, עובר עברה ומה (לעל י ט) וקופו יפאל לב סוג לב (פסוק יז)
 ואומר מן זה עמיה, דבר אחר, לב יודע מרת רשע, כמו כסף פוגים (למון י ט), סוג הוא טס
 נפשו (פסוק י), ישאל טהם מרי נפש עגלות והיו הפסולת, סוג הוא טהם המעורבב בפסולת, ומעליו
 נכריים על קדושת הטם, ובתמחו לא ימערב זו איש טוב, וממעל לו לרשע, יהיה הלתי, פמי
 לעמיד, ימ רשעים (פסוק יט), ימ ארס ישמד, יש יאמין, לאמשי רכל: וערום יבין דאשורו.
 דרך יסר לפני איש, דרך עגל, ישרה היא בעיני לפסיטומיו, כלומר יפסה מלרע וימנעו עד יודע לו
 עשו, שהוא איש טה (נפליט י ט), ולאמרימה אל נכון: (טז) חכם ירא, מן המורענות: ופר
 וגו': (יז) גם בשוק, שהקביה משחק עמסה בורע, מן הכעס: ובפיה מרעבב. מחחק לעמד
 עולם סוג, יפאל לם לעמיד לטול, וכן הוא אומר מצוק: ובוטחה, ומתליק ויפול בלתי, כמו בלתי
 ואחס מנתקו מכלל לז (שעיה פ"ט יז) (ל) מדרכיו ישיבע סוג לב, עשו: ומעליו איש טוב, יעקב:
 (טו) פתי יאמין, לדרכיהם, ויסקם אמריהם, דבר טעילו טעם למר לא טעוליה רעה: (יז) קצר
 אחר, בשוק יפאל לב (פסוק יט), טמוק למסל פעוט

מצודת דוד
 (יז) ישר לפני איש, ראה בעיניו כי ישר הוא: (יט) תגונה, מלשון יגון וצבון: (יז) פוג, עינו הורה לאחור.
 ואחרייתה, אבל סוף הדבר הוא מדרכי מות: (יט) גם כמו הונס אחור משפט (שפי ע"ט): (טו) לאשורו, עין
 בשוקו, אפילו רכבו בשוקו, עם כי לא עבר יד ופסיעות כמו באשורו אחור וגלי (פ"ג ב יט):
 סה' מתעבב, מלשן עברה וכפי:
 בזה על מצות ה', מכל מקום יכאכ לבו בעת יקבל הגמול על שפנה לבו לבטלה: ואחרייתה, דרצה לומר אם כן טופה תהיה אשר השמחה התפר לחונה: (יז) פוג
 כ"ב, הלב הונס מה ישבע מדרכיו, כי נמולו כמפעלו: ומעליו, בעת יקבל הגמול יהיה איש טוב נפוד מעליו
 לבל יהיה נלקה עמו: (טו) קצר דבר, לדברי השון הרע הנאמר לו: לאשורו, לרוב האמית, דרצה לומר
 לאמית הענין: (טו) חכם ירא, החכם יפחד מדבר המפחיד וישמר ממנו, ולהו הוא סר מן הדעה ולא תבוא
 עליו, אבל הכסיל מומלא עברה להתקצף על כל ובוטח בעצמו שלא יאונה לו רעה, ולא כן הוא, וקצר
 בדבר המוכן מעצמו: (יז) קצר אפיה, מי שאינו מאריך אפו וממנה לכעוס, היא לו לאלות:

אבן עזרא
 (יז) יש, גם שניהם דברים, פירוש יש דרך, לב ההתעסק בהם, כי השם יכאכבה, ואחריית
 ישר מושם לפני איש, והוא דרך המצות, ואחר שפחה הזאות תבואה תגנה: (יז) מדרכיו ישיבע,
 שישם הדרך לפניו ויסור ממנה ימצא דרכי מות, עומד במקום שנים, סוג פעול על משקל מול,
 ומלת גם לרבות על עזיבת דרך ישר, וכן ועינו סור, והדעה יקרא לב, וכן הפירוש מדרכיו
 הפירוש גם בעבור שחוק העולם והעונגיו: ימצא שם דרכי החבל מהם ישבע איש וסוג מדעת.

אור החיים

נפשו לה אשר תשא על הכפף. בפקוד אותם פירוש וכוף אומרו ולא יהיה כבס גנף בפקוד אותם (כמשמעותו). ונעם אומרו ונתנו בחוספת וא"ו (ל) אחד אחד אלא על ידי דבר אחד ודך מספר זה אין שלריך קודם הכרת הכתב כי לא טוב עשה ותשא זו הקצרת החוטמה (א) אלא הכתב החק הכתב הכתב גנפס ואמר קך יתן טיפר נפשו לה. עוד יראה מהמספר. והוא מה שמלתי לשאל דבתי (ש"א) בואמרו לפקודיהם וגו' שאין לך רשות למנותם אלא (א) ויפקדם בבוך פירוש בחרסית וזלת פירושיו לבינת פקודיהם פירוש לזר חסרונם אם נחסרו מהם ותכלה לעמוד על הכשריהם או שניכסו בנדד והחיה לזי להשכיל במעשה דוד (ש"א כ"ג). כי לפי הכנת החסר (כ) כואמרו (שס) ענדיך נשאו את ראש וגו' לז שירדו למלחמה או לבינת אורך המספר לערך מלחמה עם אויב וכדומה. וזה לשלל שאין למנותם בלא סיבה כלל. ואומרו ונתנו בחוס' וא"ו לבינת חסר תנאי נוסף על תנאי ראשון שלריך לפקודיהם עוד לריך לתת אית כופר וגו' ודבר זה' איוו טובג אלא לאותו זמן שבו ישראל חייבים על העגל אבל לדורות אין לורך בנתיבה. ועיין בפסוק שלמר זה:

וְלֹא יִהְיֶה כִּבְס גִּנְף בַּפְקוּד אֹתָם. לִרְיָךְ לַעֲשֵׂת לְמַעַן כֹּל לֹמֵר פֶּסֶס ב' בַּפְקוּד אֹתָם. וְגִלְתָּה יִי לַעֲשֵׂת שְׂכָרָה הַמְּלֹאךְ עַל זְמַן שְׂבוּ חַיִּיבִים לְשִׁמּוֹס לְסִבְתָּה עוֹן הַעֲגֹל וְאִמְרָה כְּאֹמְרָה שְׂבוּ עַתָּה אֲמַר כְּשִׂירָה לְמִנּוּחַ אֵין קִפְיֹדָה בְּדַבְרֵי וְיִכְוֹל לְמִנּוּחַ אֲחֵר אֲחֵר לֹאֵר אֲחֵר וְלֹא יִהְיֶה כִּבְס גִּנְף בַּפְקוּד אֹתָם רִיבֵיב מִיִּין אֲחֵר זֹלַת כְּרֹאשׁוֹ שְׂנַם עֵלְיוֹ בְּזֶה הַבְּאֹרְכִירָה' שְׂלַם יַפְקֹד יִהְיֶה כִּבְס גִּנְף. עוֹד יִלְכֵה עַל זֶה הַדְרָךְ יִי מַלְכֵד בְּנִתְחִיבֵה הַס מַכְפִּירִים עַל נַפְשֵׁיהֶ' עוֹד וְלֹא יִהְיֶה כִּבְס גִּנְף בְּסִבְתָּה פְקוּד אֹתָם. וְמוֹמֹלָ דְבַר אֲחֵר יוֹדֵעַ יִי הַמִּנְיֵן מַלְד עֲלֵמֹו יִסְבֵּב כִּגְנָף. טוֹד יִלְכֵה יִי עַל ב' דְּבָרִים. הַל שִׂירָה כִּבְסֵה הַמַּסְפֵּר עַל יְדֵי נְחִינָה דְבַר כְּאֹמְרָה וְנַחְמוֹ וְגו'. וְכִמֹּו שְׂיִיֹּאֵר כְּאֹמְרָה זֶה יִתְנוּ וְכוֹף לְנַעֲמֵס כְּפִתֵה נַפְשָׁם. וְהִב' שְׂחִינְקוֹתָ וְיֹדְעִים אֹתָם. וְלֹא נִלְמַד יִי דוֹד לֹרֵב עֵלְיוֹ שְׂלַם יִמְנוּ אֹתָם אֲחֵר אֲלֵלָה עַל יְדֵי דְבַר אֲחֵר.

אור הדברים

(א) כשמתנה אותם. (ב) כבס שלריך הוא"ל להפך המנהג מעבר לעמית. אבל למה על יתא יהיה לו לומר יתא אית וגו'. (ג) פירוש עשירי במקום פניה. מתנה ודומה. (ד) שלריך ליתן כופר דוקא. ולא די בחריפות ודומה. (ה) אין הכוונה לומר שיהיה זה א' משפחה לא מעשה. אלא לפי שאמר הקב"ה למשה בלא גופים בלא אמתני יתא ענף. ככל ורבו עמם לדורות יהיה לו וכן מה שאמרו וי' (ומה כ"ג) ענין בלא וי' שני ללוח שאלמה לא יתד ולא יפטר. משמעות הכוונה הוא הכוונה על ריבוי כ"ג. אלא שזו שאלה ענינה וזכר כ"ג לאין. וכן הם דברי רש"י בשומאל א' ט"ו ד'. והדברים פשוטים. אלא כדי להפיר מלומה התקופים. (ז) מנין הקדוים. (ח) הדגים מתנת אותם. פירוש ענין שמתנים איהו דבר אין מונה אותם. כלומר. גופם והאשם. ואם ק לא יהיה כבס גנף. (י) לבפר על שון הקדוים. (יא) שלא היה כבס או מעל קדוים. ולא הולכט לבפר נפש.

← **דָּרָא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יִבְכִי יִי וְיִמְצִיף יִי עִם מִשָּׁה לְמִיָּסְרָה: תִּשְׁאֵל אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: וְנָתַנּוּ אֵישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפְּקוּד אֲתָם וְלֹא־יְהִיֶה כְּתָם**

לקבב בדור

(יט) פי' כבס שלריך אמרו שהוא מלשון הרעה והשאת ראש. (כ) כי תשנא. לשון קבלה" כמרגומו. כשמתפון אבל אינו יולא מפשעו שהוא כמו לשאת משא. שעד עשה הקרקע ואמר שמקבלם יהיה עליך ואמה משא אומר. כמו כן עד שלא ספרה אותם אין כפוס מנינם על דעתך ועל ידיעתך ואמר הספירה קבלת המנין על ידיעתך. וכמו לא משא שמת שוא (כ"ג א') מהרגומין לא מקבל שם ממלך אמה מלשאלמין הוא צלעדיך אבל כשמתקבלו הרי אמה משאלו (ג"א). ומה שאמר כמרגומו כולל מה גם פי' מינת "ראש" שמרגומו מושכן. לפי שדרך בני אדם למנות אנשים גדלשם שגופם מעורבים זה בזה ולראשם בולט לעלה וזו למעטם דרך שם. מקבל ראשם. פירושו מדע כמה ראשים הם כבס"י. והוא פי' המלות. ואח"כ מפרש הענין ואמר כשמתפון. מיקן מה ב' דברים. ראשית מפרש מה מינת. כ"י. שהוא לשון רשות ואינו חופזה. שגם כשמתפן זה בלא חופזה. אבל כמרגומו מילת השאל לפדיון נפשו. אלא כשמתפון למנותם פי' קודם המנין. ואמר לקבל כפוס מנינם זה פי' המלות על משא אה שאלר הכוונה כופר נפשו שלריך ליתן דוקא כפף זה דרך אגב (שאלמילן לא יהיה המספר לגולגולתם יתל לשלש כבס המגפיה. או לפי הדינא כפי ע"ו) שפיהה ממה לעשות ולקנות קרינתו צדור. אבל עיקר הכוונה שמתנה השקלים ותעד מנינם. ודאי שלא יהיה כבס גנף (רא"ם): (ב) והו דרך כפע כדודע שיש בני אדם המזיקים בנינם הרע. ובמדת ע"ו קנאה הריבוי או מעלה וגדלה טעמה. וכל זה כשמתפן שיש פי' ריעוה ראשית ישראל. אבל ליתן אומר ויין דברים אלא ממה ומלמה שיש לן שלא מלוח אלק שקלים ממילא מדע המספר ויין שרון פנע ויין פנע רע (במ"ח):

אור הדברים

יב. כי תשא את ראש וגו'. לריך לעת עתם ז"ל (כ"ב כ"ח) קומה יהיה לו. והכה להיות שמתנה אומרו תשא ולא אמר. תפקוד כואמרו זו בזה אמר מטעם העגל וכמו שדייק הכתוב במטב לוי (במדבר ג' ע"ו) ב' אומרו את ראש ולא בואמרו ונתת אוחיו על עשרת אורב מופד ואמרו. הספיק לומר כי תשא את בני ישראל. שאין לומר זכרונם לזכרה (ש"י) מכאן שנלשוח למנות אחר שלא יזו כי למנות אלא לראשית" כי הענין יכוחים מעשה העגל. והוא מה שאמר כי תשא לשון נשואות זה. ג' לריך לעת עוונה אומרו לפקודיהם. ויתבאר ראש על דרך אומרו (בראשית מ' י"ג) ישא ערערה ככתוב על פי דבריהם ז"ל כי כחוטא גורם בנטאן אה ראשך שהוא לשון מעלה. שמשא ראש בני ישראל כפיפת ראשו כי בחינת הרע מכוחה היא אל ארץ שרשש נמוך לזר חסרונם במעשה העגל. והוא חנינו כי שפלה היא ונחיות הקדושה היא נשואת אומרו לפקודיהם על דרך אומרו (במדבר ל"א) ראש והרמת הכהות והאופיות. ותמלל שאלר מ"ע) ולא פקדו ממנו איש ואמרו ז"ל (שבת ס"ד). ככתוב (בראשית כ"ג י"ז) ויקם שרד עפרון. ודרשו שלא נמלל כבס אדם שמתפ"י. ונתנו איש כופר

(א) פירוש המנהיגים. (ב) הרי שמתנה לפקודיהם פירושו לפי ששאלו. (ג) אור בדור

תקנין יתרון: י רין יתרון פך
ננה בפקד אהם: י זדו | יתנו פל
קעבר על מנניא פלנות סלעא
רעביע קרשא עסין סלעא
הקבל עשרים גרה השקל
השקל

לקט בדר

רשי

בא ותיין נבואהס"ק שהמ"ק נלמד שניקד טעמו של דהמשי"ה היטה למוחם אלא לאזיק, וכן הוא דעם בהמשי"ה הק' ומהמשי"ה וי"א ועוד, ומשבר שזה ג"כ הונום רשי"ה כנהו שהמ"ק לומר כשמועז וי"ו לעם וי"ו פ"י גם כאלוין זורק אלוין אמה לעם אל ממהם לונולולמ, אצל כאלוין זורק לעם כשם אופן אל ממהם: (כ"ב) יי כאלמלא חס כז הכחז למר דברים אחרים ומהו ענינם כנון כפי ימ והו אפר טעמה אומה, או כפי מלה אלא המלואים והו הדע אפר טעמה להם לזך להקדים השקל למה להקדים האומה של הענין הוא לזון ממלית השקל למה להקדים האומה וזלו שהוא מלאה נלעזע (בא"ש), ולא משום טעמה מקפסה זה (גם מו"ל נמנמות לז מנו אומו י"ו י' דברים שמשקיה משה) שא"כ האין נמוצה לו נממלית השקל שמשם כסא הכחז, וי' דבר נשמי הוא שיש לו משקל אלא הדברים נעמיקים נבואהס למהנה מהמשי"ה (אח"כ"ה - ד"ר"ה) ובספר אלא כשרה כהמ, לפי שמד"ן לא היה להם שום ממשע ככלל

אלא משמעות של מלרס וחאל מדדיות, לזה האלה לו הקדי"ה האין שאלים לורמו ומצוינו רחמו ועוניה: (כ"ב) יי דברה מורה כלנון בני אדם, ואין קשרה דוקא שימרה, והאלו אמר כל אמר מהמקדיס יתן וכו', וכן לענין משבר א"י מוח להצניק ממה השמע, אלא דרכו נקר שטעמה אמר מוח השמע והמועל נענע על השמירי וזהו יתע מקדיס: (כ"ב) משום דקשה נכחמו י' קושיות, מזהו שאמר השקל כה"ה"ה הדועשה, והיין דבריו משקלים והשנים האל כקף מולין יצדך כל אמר לזון אמר שמשע נעשה הקדש ומה זה ש"כ בשקל שדה אמה אלא נבשקל אומו שקל והכוונה כזה של מדדה שיהיה שקלים שקלום משמיעי הכחז שמשמיע שקל זה כאלוה מין שקל יתקלו אומו, ואמר שמשקל השקל הדועשה שהוא שקל של הקדש שגריס גרה הוא הקדש שגריס גרה הוא (ב"ה) והוא טעמה קטנה, ומציה רלויה שהצניח מקלל שקלי הקדש שקלים שמשקלם כ' גרה (רא"ש), ולזה לא יד לומר שגריס גרה הוא (ב"ה) וצנלו למה לדמותו וללושלו לשקלי הקדש, וזלו משום שכל ללמד ונמלה למר (ב"ה): (כ"ב) פ"י ולזה מנמלה זמן ממיני הש"ס שמשקל היה ואומר שיהיה דמיוןו ונענינו כל כך עד שישמחה טעור דבר מוטע: (כ"ב) פ"י ה"ה הדועשה של טעריס גרה, השקל"ה שיהיה כ"ד משום, לפי שמיירק הוא מה שיש משום על שש משום (רא"ש): (כ"ב) פ"י ה"ה הדועשה של טעריס גרה, השקל"ה

אור הדורים

יג. זדו יתנו וגו', רח"ל אמרו (שם ה"ו) לקח כמין כממורה כשהאמר לו המשקל צפירות ממה שצרכי מנענע של אש ומחמה כסא הכבוד והכאהו כמצותי אש כי השנית שיעור הדמות לא חסרקו למטה, וקשה והלא ויתר חכמה נשמה הדועשה כלור לשבר אלויה אלא כשמוכח"ה, ונראה כשכתיב

אור בדר

יז. פירוש כי אפשר לומר נמממממו כל כך שאמר וכן כשירמלא מנענע יתל לומר שזה מנממ כמו זה שאמרו מקורם, ולא שייך לומר זה

אור הדורים

כשפירוש שומנה אומם אמר אמר ולא על ידי ממלית כשקל קשה א"כ קבל דבריו כשאלמר לו כן שיהיה לו למאן כי דברי הכז הדברי החלמתי דברי מי שומעו ואפילו כמלית מלך זה הלכה רוחת (רמב"ם הל' מלכים פ"ג), לו יהיה שוואץ נעלמה ממנו ומקרה אמר קרה לזר ויואץ, מה נענה כסנכדרין מה נענה ככל א"ש כשאלו שצאו למנוחם היה להם למחר מדרה גדולה ואומות מות יפלו עליהם וילעקו על הדבר לפני ויואץ ולפני המלך גם כן יקולין לצא כטענה השמעת ולא יהיה כהם נקף כפקוד אותם, ואם חסו על מללית השקל יומר מנעון היה להם לנעון שימנו כמלכות כמשנה שאלו המלך וא"י לא חסו על נפשם כל בני אל מי, והכחו עניני כי זרד אמר דבריו כסם ליואץ והדבר פשטו כי ויואץ יודע סבר היה ולא מנמם אלא על ידי דבר אחר כצנח וכוונתה לו וממלה שדיין החלמתי כלמנו (כרכות ס"ב) לא שקל מנייה כופר משמע כופר הוא דלא שקל אצל המנין היה על ידי דבר אחר, והנה דייקנו אלא לכל מספר ומחזור המניה והשעות שטעה היטה שיהיה המספר ללא דבר וכבר פירשנו מוקדוקו הכחז כי לא יפקדו אותם אלא לציבה דבר כמו שכתבנו למעלה אצל ללא דבר לה, והוא טענה שחממלה שטעו ויואץ לזרד שאין זורק כדבר למנות ישראל, ואולי שאל היה מונה אותם על ידי ממלית השקל לו יהיה שוממיו ישראל צ"ע מחמיה"ה היה הוא כופר נפש של כל אמר, והוא אומרים ז"ל שאל היה ז"ד מונה אותם על ידי השקלים לא היה כהם נקף, וממלה שאמר כהכחז (ש"צ כ"ד) ויוסף ה' למרות ציראל ויסח את דוד כהם כרמח לעת כי ישראל היו מיוינין על הקודס"ה, ולזה כשכר המספר כהם ללא זורק צאין רשון מלודו הכל שלט כהם הדיו ונפרט מהם טעום, עוד אפשר לומר כי כיון שהחזיק כמלוי

אור בדר

י"ב. על ידי המשפר אלא לאזיק, וגם על אשה טון מקודס, י"ג. גם שאלים מייחס על אחרים, י"ד. שאמר למנוחם ללא זורק, דבר, זה רלויה שגם יתקבל היו מייחס, י"ה. ואין ממה קודם.

י"ז. על ידי המשפר אלא לאזיק, וגם על אשה טון מקודס, י"ח. גם שאלים מייחס על אחרים, י"ט. שאמר למנוחם ללא זורק, דבר, זה רלויה שגם יתקבל היו מייחס, כ"א. ואין ממה קודם.

תקבו שמות ל תשא אונקלוס

מַתְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוֹמָה לַיהוָה: ד פֶּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה יִתֵּן תְּרוֹמַת יְהוָה: ט הָעֵשִׂיר לְאַיִר־רָבָה וְהֵדֵל לֹא יִמְעִיט מִמֶּנְחָתָהּ הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוֹמַת יְהוָה לְכֹפֶר עַל־זַנְפְּשׁוֹת־יָבֵם: טו וְלַקְהָתָה אֶת־בְּכֹר

פְּלִיטוּת סִלְעָא אַפְרִישׁוּתָא גְדָם יי: ד כֹּף רַעְבֵר עַל מַגְנִיָּא מִבְּר עֶסְרִין שָׁנִין וְעֵשְׂרִים יָמֵן אַפְרִישׁוּתָא גְדָם יי: טו רַעְמִיר קָא יִסְגִי וְרַמְסָן קָא יִזְעֵר מִפְּלִיטוּת סִלְעָא קְסָמֵן יָה אַפְרִישׁוּתָא גְדָם יי: קְבָרָא עַל נַפְשָׁה־יָבֵם: טו וְחַבֵּב יָה קָפָר

איה מורה על מחצית השקל המדובר כאן, לולא על שקל הקדש כולל שהוא כ' גרה, לזה חור הכבוד לומר מחצית השקל משקל שפירשמו לך משקלו מרומה לה' (רא"ש): בוח למה כפל לומר כל העובר על הפקדים כ" פעמים, כפעם ראשון היה לו לגמור מבן' ומהלה, וה' שפעם השני כל לומר כל העובר על הפקדים במקום אחד והוא כל יולא צבא, והכבוד עגמו מפרש שהוא מבן' ומהלה זה הוא היוצא מצבא והוא המונה שאין לומר שכן העוברים על הפקדים מבן' למעלה יין ולמטה מה' לא ימן, אבל נמנה גם למטה מה', שהרי הכבוד הראשון מחסרו שאמר זה ימנו כל העובר על הפקדים באין מילוק ואמר "בכלל אנשים", שלא די לומר ונמנה, שהלא מצינו שגם נשים וטף נמנין והמדובר כאן מאלפים דכמי ונמנו "איש" טופר נשוי, ולא יוכלו ללמוד דבר זה מה' מדבר דכמי מבן עשרים שנה ומעלה כל יולא צבא שאין הכרח משם שאפשר שספר וא"ו נמנו, ופירושו כ' דכרים יולא צבא וגם יומר מה' (מ"ל): בטו פ"י הגם שלא חמנאם נרחשם, סוף כל סוף יורדת לך מנינם ויכול לטעום כהם עין הרע ורצין הגנה וכפריה, ועדיין א"ן זה מספיק ורצין ציבור, כי מה בכך שהוא דרך טעם להיזק בעין הרע אבל אין משפט בלי משפט, והענין על דרך טעם מקורבו בשעת הפסקה, כי מי שהוא מולכן בטעם ועין ראו להאלל במקום פניה, כי בלא מקום פניה מרומם הוא ומעלה לו בנדות נשע עון, אבל אם הוא במקום שארץ הצנחה ויורה ראו כדאי לה, ובאן מלא בעל חוב לגבות חובו, ובפרט ישראל אשר קודם הקמת הממשל (אורח"י), וכל זה פשוטו, ואין די להשי"י, שאין זה א"ן לטון "לכפר" מדוייק, שאינו מלא מנין, לזה הביא הדורש שהכבוד הולך הגנה זו לטעון כפרה לרמו על מעשה קדמות צדק שום לכפרה כנגל (מ"ל), ועוד אם רק פשוטו היה כבר נאמר טופר נשעם ולא יהיה צדק ענף (רע"מ): ל' לא שנית כמנוה, לולא שנים למי קידורו על רש"י שמפרש זה אמר זה ואח"כ הגדנה (מ"ל): לא המניין ז"ל דזה דברי רבנו ללו בטענה שגם הלויים חייבים לשקול פסח אחת בשנה, גם הכהנים על פי הלכה, גם לא מבן' אלא מבן' י"ג ומעלה, ודברי רבנו נכונים בלי שום קושית, כי הוא לא אמר שלא היה שם כסף יומר לשקול אפילו בעד נשים ומימין בן יומר שקלים, פשוט הוא שהיה שם יומר, הלא מנוה כל ישראל היה כל משך קיום הימם לשקול אפילו בעד נשים ומימין בן יומר כדורע, אבל בהודמנות זה אמר הכבוד שער שלא ימנו סך מלאי שקלים של גברים יולא צבא לא יעברו עממם שאר שקלים, שדרך אנב רצה הכבוד שיוודע מתפרסם, גם הפקיד על שקלי בני לוי לקבלם לרמו כי גזירת הכבוד הוא אף אם מטה לוי לא

לקבס בדיד

רש"י

אונקלוס שמות ל תשא אונקלוס

כַּפֹּרֶיָה מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחַמֵּן יִהְיֶה הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ

שמות ל תשא אונקלוס

שדכו לבני: (טו) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת שלטנות* למנוחת* בחמלת מדת המשכן אחר ממשכה כעגל מפני שנכנס* בהם המכה, כמו שנאמר (י"ג י"ג) ויגוף כ' את הכעס, משל לאלף הכתיבה על עגוליה שנפל* בה דָּבָר ומשפסק אחר לו לרובע כבשקה ממך מנה את לאני ודע כמה נחמתי כהם, להודיע שהיה חביבה עליהם (מ"ח), ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו באלף לחדש השני והמשכן הוקם באלף לחדש הראשון שנאמר (י"ג) ביום החדש הראשון באלף לחדש הקדוש וגו', ומכאן היה נעשו האזנים, משקלים שלו, שנאמר (י"ג י"ג) ויהי מלח ככר הכסף לנקת וגו', הלא למדת שיהיה* כיו החדש בחמלת בזמן אחר יום הפקודים בשנה הראשונה והאחת בשנה שנייה באייר משבוקים המשקלים, ואם תאמר ובי אלפס היו ישראל אויס ו' מלוח אלף ו' אלפס וה' מלוח ו', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר בן וצחומם הפקודים אף בו נאמר בן (נ"ח ה' מ"ח) ויהיו כל הפקודים שש מלוח אלף ושלש אלפס וחמש מלוח ותמימים, והלא בשתי שנים היו ואי אפשר שלא היו בשנת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני כ', שצדק לדרב אל שנות האלפים בשנה אחת נמנוה, אבל למנין יולאית מלרים היו שתי שנים לפי שליליאת מלרים מוגין שיש ותמימות * שנתה * ונפלת * ששנים - שנים וי' (ג"א): דה פ"י מי שטל כשפני נעשה בן שנה צא' כשפני וכן מי שטל מלול נעשה בן שנה צא' כשפני, והרמב"ן אור החיים

לקבס בדיד

רש"י

אמר נפש ישראל משם הוא ולמן הכרח השני, והוא סוד אומרו (מהלכים ב') כ' אמר אני בני אתה בלו, ועוד לכפר בעד הכפש אשר בעדה יקח לדרב אמי ביום ילדותי, ועיין בדברי רובי (משפטים טו) שטור טור וגו' (אורח"י), ואומרו כל העובר וגו' מכן עשרים שנה כלא הודיע סוד מה שלא חויבה זה כי הוא לא שטור עדיין לא שלמה דעתו בכרכת הכתובה לאדם אלא עד שהוא בן עשרים (י"ג) שהוא המושל והכשכלה הידיעה ונתגברות המספיק לטעם עד שיוגיע לגדר זה שמהיה נפשו שלמה להטרכת מלחמה לשבור כח המסית וללחח תלוח כשכנת המושל מהכפרות הרחומים האלהיים הפעמיית והכשכל ברעון הכפש והכחון את אשר

אמר נפש ישראל משם הוא ולמן הכרח השני, והוא סוד אומרו (מהלכים ב') כ' אמר אני בני אתה בלו, ועוד לכפר בעד הכפש אשר בעדה יקח לדרב אמי ביום ילדותי, ועיין בדברי רובי (משפטים טו) שטור טור וגו' (אורח"י), ואומרו כל העובר וגו' מכן עשרים שנה כלא הודיע סוד מה שלא חויבה זה כי הוא לא שטור עדיין לא שלמה דעתו בכרכת הכתובה לאדם אלא עד שהוא בן עשרים (י"ג) שהוא המושל והכשכלה הידיעה ונתגברות המספיק לטעם עד שיוגיע לגדר זה שמהיה נפשו שלמה להטרכת מלחמה לשבור כח המסית וללחח תלוח כשכנת המושל מהכפרות הרחומים האלהיים הפעמיית והכשכל ברעון הכפש והכחון את אשר

לקבס בדיד

רש"י

תקלה שמות ל תשוא אונקלוס

וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

לכט בדידי

רש"י

פחה משכן חבל מועד כלומר מצבה לפני חבל מועד... וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

אור החיים

וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

אור בדידי

וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

תקבט שמות ל תשוא אונקלוס

עַל־עֲבֹדַת אֲהֵרָה מוֹעֵד וְהָיָה לְכַלֵּי יִשְׂרָאֵל לְזַכְּרוֹן לְפָנֶי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־כַּפְשֵׁי־רַגְלֵיהֶם: פַּ פַּ וְדַבְּרִי יְהוָה אֶל־מִשְׁנֵה לְאֹהֲרָי: יַ וְעֲשִׂיתָ פִּי־יְהוָה וְכִנּוּ נְחֻשֶׁת לְרַחֲמֵינוּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בְּיָדֵינוּ מוֹעֵד וּבְכִין רַמְנוּפָה וְנָתַתָּ לְשִׁמְרָה מָוִם:

לכט בדידי

רש"י

הקי ויל הקבט על דברי רש"י אל ד קשוימו זה סודותם... עַל־עֲבֹדַת אֲהֵרָה מוֹעֵד וְהָיָה לְכַלֵּי יִשְׂרָאֵל לְזַכְּרוֹן לְפָנֶי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־כַּפְשֵׁי־רַגְלֵיהֶם: פַּ פַּ וְדַבְּרִי יְהוָה אֶל־מִשְׁנֵה לְאֹהֲרָי: יַ וְעֲשִׂיתָ פִּי־יְהוָה וְכִנּוּ נְחֻשֶׁת לְרַחֲמֵינוּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בְּיָדֵינוּ מוֹעֵד וּבְכִין רַמְנוּפָה וְנָתַתָּ לְשִׁמְרָה מָוִם:

אור החיים

וְרַחֲמֵינוּ אֲהַרְן וּבְנָיו סַמְּנוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כַּ כְּבֵאִים אֶל־אֲהֵרָה מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יִמְתְּנוּ אִוּוּ כְּנִשְׁתֵּם אֶל־רַמְנוּפָה לְשִׁמְרָה לְדַקְמִיר אֲשֶׁרָה לְיָהוּהָ:

שכפר נפש חצובה מחתת כסא הכבוד כסא הכבוד שלא כמפורש אצטו על פסוק (שיר השירים ו 1) תמלה כסף מחורה שיוון כופרה במחצית שקל שעלו מן הרחצה. ועל כן נסמכה פרשה זו כסף. על זה מה עשה הוא יתברך, והואו כמין מטבע של אש מחתת כסא הכבוד ממקום ציאת הנשמות, לומר לא יעלה על דעתך שמטבע כסף גשמי אני מעלה עליהם שאני מקבל, כי אם כאלו אש מחתת כסא הכבוד הם נותנים לי, שהוא כאלו אש נפש שהיא אש מחתת כסא הכבוד יתנו לי. והוא אומר כזה יתנו, כזה לחץ קושיא נופלת על העל הלא יתחמך לבבך. שהוא אש רחמי מכתב הכבוד יתנו. כי כל איש נפש הוא מקיב על ידי תשובה ככונת קחת אותו שארד בנייהם.

וכזה נבא אל כונת הסמיכות אשר לכופר נפש עם כיוו וכונו. והוא, כי הנה אמרו רבותינו ז"ל (ע"י רש"י לולל לח ח) למה נעשה כיוו וכנו ממראות הצבאות, לאל לכוור זכות נשים שהיו במצרים, שבראותן כי בעליהם בעמלם על כל היו נזקקים לחן ויראו פן יאבד זרע ישראל, שהיו מחמין מהנהגו והיה הקב"ה מזמין להם דנים תוך המים והיו שפוחות שתי קדרות אחת לרחץ אותם ואחת לבישל הדגים להאכלם. ואחר כך למען הביאם ליד האוד היו מחתכלות במראות גם הם בשויה נאה עד בואו ליד האוד, והיו נזקקים לחן, ועל ידי כך נמשך זרע ישראל וגם לא שלטו בהן גוים. בזכות זה רצה הקב"ה שמאותן המראות יעשו כיוו וכנו לרצוה לעבודה, כגוד מה שהיו מרחיצות אותם. שכאשר כוונת היתה לקדש עצמן בל טמאן מצויים היתה הרחצה לקדש כי בחור בבת זוגם הקדוש, על כן היו כיוו וכנו, זכר לזכר ונקבה, שופע ומשפע, רמו אל הזוג. וכבר היה מצאנו ראינו טוב טעם סמיכות יצוי ונכונו. כי חורה הוא יתברך איך מרובה מרת טובתו מופכה. כי הלא כפורעת העגל לא פגע עונם רק אל מחציתם, הוא הזכר, כי על כן יותן רק חצי שקל, כי לא פשטה חלאת העין גם לבת זוגו, עם שהוא והיא נקראים אדם אחד. אך לא כן במרה טובה, כי זכות נשים צדקניות גם את חלק נפשית בעליהן תקנו. כי על כן מוכותן נעשו כיוו וכנו שהם זכר ונקבה, כי זכותן נתפשט כהן ואנשיהם. ועל כן בכיוור וכנו היה קודש ידים לעבודה, למה שהיא תרומה לה.

השנה כד א) שריו לרכן גמליאל רמות צורתו לבנה לאמר לעוים כזה ראינם או כשה, אך כדבר ההלוי במנין או משקל הורעת משקל הכסף היה די. ב. זונה במאמר רבי מאיר שאמר (במדבר רבה שם) מלמד שהראוהו כמין מטבע של אש מחתת כסא הכבוד ואמר לו כזה יתנו, ראו לקששות למה היה מחתת כסא הכבוד, ולא די יאמר הראה לו כמין מטבע של אש, וממנו יראה לו כמין מטבע של אש, בממורה וירח. ג. למה מחצית השקל שהוא נאמר ולא דבר שלם. ה. אומרו השקל הקדש שהוא כפרשיי (כאן) האמור בערבין ושרה אחרוה, שהוא לחלות הקודם במאוה, ונהפוך הוא הראוי. ה. כי הרי פורש פה עשרים גרה השקל, ומה צורך לחלות על מקום אחר, וגם שם נאמר (ויקרא כו כה) עשרים גרה (יהיה) השקל ולמה יחלה בשום מקום לזולתו. ו. אומרו תרומה לה, למה קראו תרומה, ולא אמר קדש לה, או כופר לה, כאמור למעלה. ז. אומרו (פסוק יד) כל העובר פעם שנית, ותרומת ה', כי שני הדברים נאמרו למעלה, ומהראוי שלא יאמר אלא מכן עשרים שנה יתנה. ח. באומרו (פסוק טו) העשירי לא יזכה, כי לא תצוק הקפר דק במצויט אך ולקחת את כסף הכפורים וכו', איך נוהן אותו על עבודת אהל מועד, ומה צורך הזכרון והוא שאומר והיה לבני ישראל לזכרון. י. אם על ידי הכופר מתכפרים, איך אחר הנהגו לזכרון יהיה לכפר על נפשותיכם. יא. אומרו (פסוק יח) תעשית כיוו נחשת כר, למה נסמכה פרשת כיוו לפרשת הארונים, ומהראוי שאחר הארונים ידבר בקדשים שעליהם, ואחר כך כיריעות, ולא עוד אלא שזה כיסוד המשכן היה בקדוש ידים לעבודת הקרבן שאחר הקמתו. יכ. שלא היה ראוי יזכיר כאן רק מציאות עשיית כיוו וכנו אך לא דין העבודה שייחצו בבואם או בגשמתם אל המזבח (פסוקים יטכא), ומקומו היה בספר ויקרא במקום סדר העבודה.

והנה על דבר שיעור מחצית השקל ולא שקל שלם, אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי שקלים ב ג) הטעם מפני שהעבודה זרה שקולה כעובר עשורת הדביות, על כן הביאו עשורה גרה. וזכשם החכם ה"ר שלמה בן אלקבץ ז"ל שמעתי

שהוא להורות את בני ישראל יחס אחדותם, כל יעלה על לב איש מהם שהוא נפרד מחבירו, כי אם כאלו כל אחד חצי, ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל נעשה אחד שלם. על כן כל אחד יביא מחצית, ויהנה עדיין צריך לבקש טעם למה זה למדנו יתברך ענין זה פה. והנה כי אחריו ומלאכתו את דבריו. והוא, כי אחרי אומרו יתברך ונתנו איש כופר נפשו ראה זונה יתחמך לבב אנשי באמרו על מה זה עונש אנוש לאשמת העם כי יצו עלי אנתן כופר נפשי על עון אשר עשה בכוונתו הנשואים, מי עשאנו ערבים, על שלא קראו בערבין ושרה אחרוה, והנה לנו עוד הוא, וככן היה ערבים זה לזה.

אשר בו נבא אל טעם דעת יחס סמיכות הכיוו, וכנו אל כופר נפש אשר הקדים ושיערו, וכל יתר העוונות עם מאמר רבי מאיר שהזכירו. והוא כי רצה הקב"ה להורות את בניו כי גדולה ומרובה מרה טובה מרדת פורענות. והענין, כי הנה ידענו מספר הזוהר (ע"י שם בראשית נו זוגות זכר ונקבה, ועל שניהם נאמר (בראשית ה ב) זכר ונקבה בראם וקרא את שמם אדם, נמצא כי הזכר לכור מחצית אדם הוא והקישו בנקבה. והנה למדנו רבותינו ז"ל (במדבר רבה ב) כי בעגל שום אשה לא חטאה, לא בלבד שלא נתנו חלק כבעליהן, כי אם שגם פירש מן על רגל העגל באומן כי נשתמדו עד שבו עד ה'. נמצא כי נפגם חצי אדם הוא נפש כל זכר, אך לא נפש שום אשה כי אם בן זוגה. על כן צוה הוא יתברך יתנו מחצית השקל שהוא כל איש על עצמו אך לא שקל שלם, כי בת זוגו שהוא חציו האחד לא נפגם. והוא הצריך כופר נפשו לא היא.

וכזה נבא אל כונת רבי מאיר מלמד כר. והוא, כי הוקשה לו מלת זה, שהוא כמורה באצבע, שאם להורות השיעור אינו מתייחס להוראה באצבע רק להודעת שיעורו, על כן אמר מלמד שהראה וכו', מתחת כסא הכבוד. והוא, כי מה שנתקשה משה הוא איך יתכן

ללמך, ואז יוכל קצת לנשוא נחם רוח לזכרו
כמה עליו ובהשבעת מכתמו הקדושה אשר הוא
גם כן מנצל גבול.

והו' שאמר למטה רצונו ע"ה ועשו לו
מקדש, מירוש שמהו אדם מקודש, לבון
מונומנט להנצחה ב"ה. ואז וטכניו בנומם,
מירוש בנומם ממש, בשיעורין דלגה. כשאדם
מעניז אומי רק צנחניה אשר אשפיש לבס, אז
יהיה מקום מכבי בקרנכם ממש. והו' ככל אשר
אזי מראה אומר, אם פננת המעבן, ככל
עבודתך מהיה כדרך אשר מראה אומר, שאמה
מהיה נרצון פשוט לקבל השפעות הנורה אז
אהבה אז יראה. והו' שאמר וכן משבו, ורש"י
הקשה עס על ו' של וכן שיהא ימורה. ועל פי
הרמז הי"ל ומא, שמרמו שמונו להמשיך כל
המדות הקדושות אהבה ורמה והמשפלות
ועלות והודיה והמזכרות להמליך בהם את
הנורה יח' והם מנומם שזה קלוזם, ועליותם
רמז ו'. כן משבו, שממכרם כמגמת המעבן
שהיה המלכות להמליך הנורה יח'.

והו' שכתב האר"י (ע"י טעמי המלות פי'
מרותה) כי מקד"ש גומטריא שמות אה"ה
צמלתי עיי"ש. רמז להר"ל, שגיד האדם להפין
עצמו להפ"ים כפי אשר יפשיע בקרני מר"י
והמלות. והו' נלשון אה"ה, דאמה עמוד למהו
(וה"ק אמרי סה"י). כפי ההשפעה שאקבל
נלשתי ה' אמן.
והצדדתי לך שם והבדתי אחד משל הכפורה
וגו' (כה, ככ). דהנה בהשפעה
(מלכים א' ו, ד) כמצי ועש לצימ חלוי
שקופים אטוויים, מירש רש"י רמזות מנמך,
הו' שקופים מנמזות השקופה. והקרות מנפשים,
המליך ע"ה כנה צימ המקדש עלו כדרך נמזם

טורפים. לא ירצה, ויגדל את עצמו כממלכת ו"ל
(דה ל): כמנפשים אומי אף על פי של העולם
אומרים לך דרין אמה היה נעשיר כרשע,
כר"ף הרמיון שאין אדם רשאי להמאין את
עצמו רשע כממלכת (קודשין מ). לעולם יראה
כי אלא כרשע, ופירושו כמו שהרשע ממאין
עצמו לשמות לציוני, אף אמה אפילו כל העולם
אומרים לך דרין, אמה ממאין את עצמו
לציוני.
והודל לא יפשיט המחצית השקל. רז"ל
אין כל אלא כמורה ומשמש טורים. לא ימשיט,
לא ימאין את עצמו לרשע, אלא גם כן לציוני.
והוא כשקל, ממלך על ממלכה, ויכול להכריע את
כל העולם לכף זכות. והו' ממלכות השקל.
ולקחה את כתר הכפורה. שרצה
לשמות צדקה, וע"ה זה יהא מושבר ומקומ
שנות שאמר (רשעה נה, יד) וצדקה מכוני.
או יאמר: ולקח את כסף הכפורים. כסף, הוא
מלשון נכסף. שטיקל המשוכה יהיה כשמסה.
וכוחה המשוכה ינה המנשר דק וינה צימ
מקדשוני אמן.

פרשת תרומה

ועשו לי מקדש וגו' (כה, ט). דהנה כל
ההזנה ה' ולהמלך כמורה אז
כמלכה, אז אפשר לבון נראה להשלות על
דעמו שיש בכחו לעבוד לשלם השלות, כי אף
השמים ועמי השמים לא ילללוהו, אף מכל שכן
שוכי נמי חומר אשר נעבר יקרא. אלא צריך
האדם לפנות עצמו מכל מניי המשכה וזה
והרהור בשום עסק, ולהיות מוכן ומזומן לקבל
קדושת צדקה והשפעת כממה וציה אשר ה'
יפשיט בו. וכפי אשר יראה ה' כדרך, יראה נכון

מורה"י ישראלי

או יאמר זה יהנו מחצית השקל. דהנה זה
המקור כמלכיס מניי אדם דמל
המלכיס כמני (יחזקאל א, כ) מקום אשר יהיה
עם הכוח ללמך ולה, שהולין ממיר אחר רצון
ה', ואין להם יצה"ל. אבל בני אדם יש להם
נפש הבהמיות הממשך למחיות. ורק"ל
כממלכת נפ"ש, שרצין אדם ליתן ממלכת
השקל"ל מלוי של שקל"ל כממלכת רוח נעם
הכולל, רז"ל שיתן הבהמיה והרצון של
להנורה ב"ה, שהוא יח"ש יתן לו רצון לעבוד
אומי.

עשרים גרה השקל י"ל כצדקו הספוק
(משל יב, ו) הסוף רשעים וא"ים וצית צדקים
יעמוד, רז"ל שיעשו רשעים משונה, ומהפך
מיתב רשעים לעורף שער"ים, הם הנו"ן
שער"ים, שמשער בשכלו לשמות משונה. וציהות
כן צימ צדקים יעמוד. והו' שער"ים גרה, הוא
אומיות רשעים"ים וגם אומיות שער"ים.
גו"ה. הוא הנו"ן כממלך הכבוד (ממלך
טו, כו) ומלך וכו' ולגך הגר, שרצה נעשיו
שמעמה הוא ממנו"ר ורצה לעבוד את ה'.
תרומה לה'. רז"ל דהנה המוטאים אים
מושיין לנעוד הנורה ב"ה ור"ש, ואינו משור
נעשיותם, והם ממושים כם על מעלה כממ"ס
אלא מנא עונם ממנו. וע"ה כן הם משורין
גם כן אלא יהיה הק"ה עור לשרלל מ"י.
הו' מרותה לה', רז"ל שיעשו משונה ויחוו
עם ה' כמנו שמו ממלכין ימגל ומקדש
שמה רכא ב"ה.
ד העשיר לא ירבה והודל לא יפשיט.

העשיר נקרא מי שהנה לעשות מלות ומעשים
ועשירי אמת להיפך מ"י.

רשעם שיוכלו בני ישראל לישא את רשעם לפני
יח"ש ולעבוד, וכפרת שם צדקים לקבל
השפעות קדושות, שממלכות ניגון שהוא
רשע הכנה למלכיס (ר"ה ב), רז"ל למלכות
הנורה ב"ה כמנוגה ניגון, וממלכת השפע
לכני ישראל. והם צדקים לישא את רשעם כרי
שיוכלו לקבל השפעה. לפקודיהם, רז"ל למומן
הרצוים שהיו ממכרם מהם ער עכשיו.

והנו' אים כופר נפשו כממלך המטורר
(מחלים כה, א) לרוד אלוך ה' נפשי אשא,
שהיה מוסר נפשו לקדושת שמו. ולוה אש"ה
כממלכת ש"ב, שהיה משיג כל נפשו אל ה'.
אל אלושה ואל יעלזו אוריני ל, דוד המלך ע"ה
היה מנכש ממנו ימי' אלא ירקקו נפשו את
הוא רשאי לקבל ולא יתלך אומי מוזה, וציהות
כן אל יעלזו אוריני ל. והו' ונמו כופר נפשו
לה', שימו לפניה משרת נפשם לה'.
זה יתנו כל העובד על הפקודים, שימו

המדרגה ו"ה, שיוכלו לעמוד לפני ולשרת פנים
כפנים כשאר ירצה אים אל רעהו. כל העובד על
הפקודים, רז"ל כל מי שעבר על המלות
ופקודין ממלך, ולא היה יכול לעבוד כמדרגה
ו"ה. יתנו ויתן מדרגה זה, ממלכת השקל כשקל
הקודש. דהנה האר"י רצה להדיס את האדם
מעבודת ה' ב"ה ור"ש כלאמר הלא אמה
הרצית לפשוט אלוך מוכל לעבוד אומי, ליה אומר
הכמות ממלכת השקל, שרמה נעשיו שהוא
נמשקל ממלכה על ממלכה, כממלך כמנוני
(קודשין מ). לעולם יראה האדם כיו' ונמלכה
אמת ממכרית את כל העולם כולו לכף זכות
ועשירי אמת להיפך מ"י.

(*) [לשלים יראה אדם עצמו כאילו חציו חציו וצדקו זכאי].

הכב ערבי כי תשא פרשת כי תשא

7

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו כי ולא יהיה כי זה יתנו כל העובר כי מחצית השקל (למשך סק) ענין מחצית השקל ביאור קצת מפרשים (למשך סק) ענין משה משה משה משה שהוא לומר, שידע כל אדם שאין בו שום שלימות והוא רק חצי דבר, וצריך מי שישלימו, והוא מדה טובה באדם וכמו שאמר הכתוב (וישם ג' ל) הניי נשפט אותך על אומך לא חטאתי, יורה, כי אין שחטא אם יודע בעצמו חטאו ופחיתותו לא יכעוס ה' עליו, כי זהו החלל הרפואה מה שמכיר חסרונו, וכמו שאמר הכתוב (וישם ג' ל) כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים.

אברהם מה שיל"ד כזה, דחיבת לפקודיהם מיותר ואין לו ביאור, עיין באור כופר נפשו. גם חיבת איש מיותר, דהיל"ל ונתנו חיבת זה יתנו מיותר, וד"ל נתעוררו כזה ומאמר ידוע (מסומן כ"ט ט"ו) גם להבין ענין הגוף הנמשך מהמנין, למה זה ועל מה זה.

ולחבין כל זה, נראה דהנה שמעתי אומרים בשם ברינא קדישא המגיד מהר"מ ז"ל על פסוק (ויקרא ג' ו) והפשיט את העולה ונתח אוחה לנתחיה, הענין, כי כל אדם בראותו בעצמו שום מעלה כל רהו די לו כזה, כי אינו מכיר חסרונותיו, ועי"ז יוכל לבוא לירי גאות, בהיותו משגיח על עצמו בדרך כלל או מעלה זו המעוטה אשר בקרבו מחפה על כל הפרטים הגרועים. אכן העצה היעוצה הוא שישגיח האדם בפרטות על כל אבר מאבריו אם קיים כל המצות החללים באבר ההוא, או יראה שאין בו שום מעלה רק כולו חסרונות. והנה והפשיט את

א. ע. דרשות הר"ן דרשה ט"ו. ב. הכוונה להרחיק רבי חיאל מכל מולו שבו וי"ע, כמבואר בסה"ק תפארת שלמה לר"ה ולסוכות. ג. ע. חז"א פט ע"ב, רמב"ן ויקרא א ט. ד. חז"א ע ע"א. ה. ס"א קדושים.

נחל

העולה, ר"ל כשיצוה להפשיט מעצמו תאמר הנקרא עולה לשון עליה, או נתח אותו לנתחיה, ר"ל ישיגה על כל אבר ואבר מן כפני עצמו, או ימצא חסרונותיו, ע"כ שמעתי, ודפח"ח.

ולדברינו נזכר לומר ג"כ קרוב לזה, כי נודע שהקרבן תחת האדם כענין נפש תחת נפש (ויקרא מ"ו ט"ו), יש מיני קרבנות המורשין לנשמה עם הגוף יחד כמו שלמים, שהם והחלב לגבוה והבשר לבעלים, וקרן עולה מכפר על הנשמה לבד, לכן כולו כלל אין לגוף בו חלק כלל, ולכן אמר רז"ל שיעלה מכתף על הרהור הלב, הוא מחשבה דהיינו הנשמה. נמצא שהנשמה מכונה בשם עולה. והנה כאשר משגיח האדם על עצמו בכללות עניניו ימצא בעצמו איזה דבר טוב מחפה על הכל ויחננה משא"כ בהיותו משגיח על עצמו בכל חלק ואברי נשמתו שהם הדיבורים והמחשבות, או יראה כמה דיבורים ומחשבות ושכליות שישאו ממנו לבטלה שהם אברי נשמתו כמ"ש בפשוט ויקהל (ויק"ט ע"ג), וכמה דיבורי קדושים שיצאו בלי דחילו ורחימו, ואז כאשר שגיח על כל אבר מנשמתו בפרטות, ודאי יראה שאין בו מחוס. והיינו והפשיט את העולה, דהיינו הנשמה, ונתח כ"כ משא"כ כשמשיגה על עצמו בדרך כלל אינו מוצא בעצמו חסרון.

וכוח נבין מהו ענין המצוה שצטוו למנות את ישראל, מה עניניה, ומה צורך במנין זה וכי צורך לה בריבוי עם, לא מרובכם מל העמים חשק ה' בכנס (מס"א ט"ו), יובן, כי כל מה שברפרט היינו באדם אחר, יש בכלל ישראל, והנה ראש הדרך הוא בחינת הלב, וכל הדרך הם

ערבי כי תשא

בכ"ו, ונודע כי יש בלב איש הישראלי אה ואהבה מסותרת איננה נראית על אברים, אגו דואים אפילו הגרוע שכשארשאלים אם יצוהו לעבוד עבודת כוכבים ח"י וברומה בידות חמורים, או מחשקו וחפצו יהוה ולא כבוד מחמת יראת ה' או אהבתו, וכן כשיעמוד ותפלה או ללמוד כאשר יצוה להתעורר לבו ידע לפני מי הוא עומד, יבוא בו יראה אהבה, ומרוע כל היום הולך אחר לבו אין אה אין אהבה, אלא מחמת שהיראה והאהבה היא בחינת אהבה מסותרת בלב איננה זורחת אל אבריו, והוא כענין הישן שאין לו הרגשה של שנפשו בקרבו, מ"מ אינו מרגיש, כי חיותו וצמצום בלב אינו מחפשיט באבריו, ולזה אמרו רז"ל יושב בטל כישן דמי, כישן ממש, כי ע"כ היראה אשר בו מסותר בלב לבד. וכאשר יתחיל להתעורר בעת התפלה או תורה קל ידבר להתפשט ולרוח מן הלב על האברים, אחר שעכ"פ בלבו יש יראת שמים. משא"כ אשר אין גם בלבו יראה, לזה כבר מאד לעשות לו יראה, וזה פשוט.

כ"כ בפרטות כל איש ישראלי, וכן על דרך זה בכללות ישראל, ולכוונה זו אמר רז"ל (מס"א ג') אין לגבי משה מלחא זוטרתא היא, ל"כ משה היה לב הדרר וכולם היו אבריו, וזו גם מי שמצד עצמו לא היה לו יראה בלב ופשוט מ"מ בלבו הכללי שהוא משה רבינו וזה היה יראה מרובה מאד, ולכן לגבי משה נכמ"ש בכוח מקצת המחברים (י) לגבי משה יקרא, ר"ל אותן שהיו אצל משה רבינו ע"ה בדרור, היה יראה מלחא זוטרתא, כי ברצונו המשך היראה מלב אל האברים דבר נקל הוא.

ועל דרך זה הוא ג"כ כי מיני הנהגות והשגחות נ"ע ח"י תכ"א ג ע"ב. ו. ע. תניא פדק טר-כ"ה. ז. של"ה הק' מס' סוכה חלק גר מצוה, מג"א אר"ח סי' חקפ ס"ק ה. ת. כלי יקר דברים י. כ. ב. חז"א ב. ע"ב, מד ע"א-ע"ב, י. או"י צ"ל עד שתתקנה.

נחל

שמשיגה ה' על ישראל, יש הנהגה כללית וכמאמר ז"ל (ויקרא מ"א ט"ו) ראינו בה' וכמשה עבדו (ה' ט"ו), שכל המאמין ברועה ישראל כאלו מאמין בה'. נמצא, שע"י התכללות הדרר במשה רבינו ע"ה שהוא היה לבם והם אבריו, או היראה שהיה במשה רבינו ע"ה נחשב כאלו כולם צדיקים. והיינו השגחה כוללת שמשיגה הש"י על ישראל, או מאחר שהלב הוא טוב אין שום חסרון נראה. אכן תכלית הבריאה ברא ה', שירידת אור היראה מהלב אל האברים בפרטות, וכן בכללות ישראל שיהיה כל איש ישראל בפיט ירא את ה', לכן יש לפעמים הנהגה בפרטות וכמאמר ז"ל ברי"ה (ט"ו) כל באי עולם עוברין לפני כבני מרון, והנה מענין ונתח אותה כ"י שנבאר שכאשר באה ההשגחה על כל אבר בפרטות אי מתגלים החסרונות, וכאמור.

וזהו הענין שצטווה משה רבינו ע"ה למנות את ישראל, עבור שהתכלית הוא שירוח אור ה' ויראתו על כל אבר בפרטות, לכן ראש הדרר לכלם בשם יקרא ומנה אותם כל אחד ואחד בפני עצמו, שלא יהיה מענין ט"ו תוך עמי אנכי יושבת (מ"ג ז' ט'), שהוא התכלית, אלא יהיה מענין ונתח אותה לנתחיה, שע"י מנין זה אשר לכולם בשם יקרא, יורח אור ה' ואתבו ויראתו והשגחתו על כל אבר ואבר בפרטות, וזה מעלה גדולה.

אכן נמשך מזה גם כן גריעותא, כי כאשר מתחיל לחול ההשגחה על כל אבר ואבר בפרטות, או מתגלים החסרונות והחטאים, יש מקום שיחול ח"י העונש, לכן הוצרכו לתת כופר נפש לכפר עליהם, שיתקני מעשיהם ופחיתותם. ואמנם כבר נבאר שהתחלת תיקון הפחיתות הוא גילוי הפחיתות, כמו שאמר

תבה

נחל

כי תשא

ערכי

טעם הוא, וכי בשביל שחשט מאר יהיה סבה לתובני עינו. עוד יל"ד בתוכה נסכלתי, היל"ל חטאתי מאר.

ולאישכ כ"י נ"ל נכון בדרך דרוש, כי נחמטם ה' על דוד המלך ע"ה באומרו מטיח קרח כדומציעו (משפ"ג ט"ו) ככל דיעו נפשות נצטונו ותצללו הצדה נעמנו לה כ"י, שמצוה על כל הדיונים להפיש זכות בכל האפשרי, ואילו במסית נצטור להיפוך שלא לבקש לו זכות (משפ"ג ט"ו), ואמרנו (ש"פ) אין מועזין למסית מנוחש, מאי היה לו למשון דברי הרב ודברי החלמיד דברי מי שומעין (תל"ק), מודה כנגד מדה נכסל דוד המלך ע"ה בטעות בענין כזה עצמו אשר שייד בו דברי הרב כ"י, כמו שיבאר) וזהו בעצמו ביאור שאמר לשאול אם ה' הטיח בי ירח מנחה ואם בני האדם אורזים הם לה', ויצה אם בני אדם מפתים אותך אך חשמע להם, והלא דברי הרב כ"י, ואם ה' מפתה אותך, דאן לא שייד דברי הרב כ"י, ולזה אמר לשון הטיח, דבמסית לא אמרנו דברי הרב כ"י, יש תקנה, כי ירח מנחה ויתרצה לי, ונגד זה נכסל דוד המלך ע"ה בדבר אשר היה סבור שאינו חטא מצד סבתו דברי הרב כ"י, וכאמ"ל לא שייד שם ספרא זו כמו גבי מסית.

וחלעין הוא כר"י לפי מה שכתבנו לעיל דלשעם הראשון שלנו על המשכה נגף מהמנין אין זאת אלא, כמ"ל המונה ולא בהחיות, ומה שהיה נגף אז כשמנה זאב, היינו מצד שהיה שליח המלך ושלוחו של אדם כמדתו (נפ"ט ט"ו), ומה שהשליח עושה הרי כאלו משלחו עושה זאת, כי ידו כידו, ואמנם קי"ל אין שליח לדבר עבירה ופ"ט, ופסק הגאון בשו"ת נודע ביהודה חלק א"ב העור (מחריק) סימט ט"ט) דוא דאין שליח לדבר עבירה, ר"ל שהשליחות בטל לגמרי ואין ממשו עושה

נשי הגבא וישראל לא היה בהם אחד שיתן ג"כ לדבר זה, וזהו מה מדה כנגד מדה הוא זה, ע"י שקראו מסית טעה למנות את ישראל, וכל חזקתו של הקב"ה מדה כנגד מדה (משפ"ג ט"ו).

וה"ף עוד דקדוק באותו מקראי קודש כמה דקדוקים וזה חזקתו: ויוסף אף ה' הוזהר בישראל ויטה את רוח לאמר לך מנה את ישראל והורה (ויל"ד), והנה לאמר מיוזר אף לו באור, והנה לאמר פורשו ממיר אמר לו, וכאן לא אמר לו הש"י רק שנתן כן מהשכחה) ויאמר המלך אל יואב שר החיל שוט נא בכל שכני ישראל ופקוד את העם וצטרף את מספר העם (ויל"ד) באומרו שוט נא, אף לא אלא לשון בקשה (נפ"ט ט"ו), וכמעט לא ציינו בכל המקרא לודד מלך ישראל בצווחו זה דבר לאחר משריו ועבדיו שיצטוו לבקש, והלא מצוה מלך הוא, גם אמר חזקה לשון שר שוט נא, כי פוכן מעצמו כי ה' מספר העם מיוזר, כי פוכן מעצמו כי המונה מונה לידע המספר) ויאמר יואב אל המלך ויוסף ה' אלהיך על העם כהם וכהם כי ארזני המלך למה הפיך בדבר הזה, ויחוק דבר המלך אל יואב ועל שר החיל יצא יואב ושר החיל לפני המלך לפקוד את העם (ויל"ד), וזהו אמר יואב לכך, ואת"כ יואב ולשר החיל, ויחכו, כי בראותו יואב מתחיל לא פשו בו שיצוה לשר החיל, לכן הוצרך עתה לצוותו עצמו, עוד יל"ד באומרו יצא יואב כ"י לפני המלך, כאלו המלך הלך אחריו, והלא ישב בביתו) ויד לב דוד אותו אחר כן ספר את העם ויאמר דוד אל ה', חטאתי מאר אשר עשיתי ועתה העבד נא עין עכ"ל כי נסכלתי מאר, ל"ד

בתיבה אשר עשיתי דמיוחה, ומציעו כבוא אליו נתן הנביא נפ"ט ט"ו) ויאמר חטאתי לכך, עוד ל"ד באומרו העבר נא כי נסכלתי, מה נתינת

תבה

נחל

כי תשא

ערכי

להכניס עין הרע בישראל וזהו עליך רוח אלהים (נפ"ט ט"ו) דהיינו על ישראל, שכסה אותם מפני עינו של בלעם כמ"ש בנח"ל (נפ"ט ט"ו) ויחזקו ראפילו בזמן שישראל נכאים אסור לקנותם שמו אחר"כ יחטאו איהו חטא, ואז לפסע יפגום המנין אותם, ולכן לעולם צריכין ל"מ כופר נפשם בעת המנין אפילו הם נכאים.

ונכאצא לפי זה, שלכ"י שמע"ס אלו יש לכל אהר קולא וחומרא, לטעם אחר שהוא טעם שלנו יש קולא, דהור"ט מותר למנותם וחומרא שצריכין ליתן לעולם כופר נפשם בעת המנין ממש ולטעם ה"י שהוא טעם המפורשים יש בהיפוך קולא וחומרא, חומרא דגם הדיני אסור למנות, וקולא יש דאם הם נכאים או אין המנין מוצק, ואף דמ"ס צריכין ליתן כופר משום חושש שמה בהמשך זמן יחטאו ויפגום המנין למפ"ה מ"ס וזכ"ל ליתן הכופר נפש חקף אחר המנין כל עוד שצריכין לא חטאו, ואולי יש לומר זה בספק בהכרח בפקוד אותם שהוא מיותר, אך ידע ונתנו כ"י בפקוד אותם דייקא, בעת המנין שהיה המנין ע"י השקלים, ולא יסמכו על שיחטו אח"כ הכופר נפש, וק"ל.

וכמ"ש נבא ענין המנין שמנה דוד המלך ע"ה את ישראל (נפ"ט ט"ו), ונתחן מ"ה שהקשה באה"ה בסדרא זו (ל"ט) על ענין זה ע"י ששקשה אין טעה דוד המלך ע"ה בדבר יודע שאסור למנות את ישראל כלי כופר נפש ואפילו ע"י כופר נאסר למנותם רק בעת הצורך ואם אמנם ד"ל אמר (נפ"ט ט"ו) על שאמר ה"י המלך ע"ה לשאל (נפ"ט ט"ו) אם ה' הטיח בי ירח מנחה כ"י, מסית קרית לי חייך שהטעה כדבר שחשב"י ויחזיקו ב"י, אך יואב וכל

הכתוב כרפאי לישראל ונגלה כ"י, לכל יהיה מאותן שנאמר עליהם הניי נשפט אותך על אומרו לא חטאתי, וי"ש הכתוב כי חטא כ"י לפקדיהם (לשון חטרת), כמו לא נפקד ממנו איש (נפ"ט ט"ו), ר"ל כאשר אהר לב חוזר תמוה את בני ישראל, וזה גורם לפקדיהם, שידאו פחיתותם חסרונם, על כן ונתנו איש כופר נפשו, איש דייקא, ר"ל עבור שע"י מנין זה מושגה כל איש בפרטות, ועי"ז נתגלה חסרונו, לכן צריך ליתן כופר נפשו, ולא יהיה בהם נגף כסבה בפקוד אותם וכאמור.

ואמ"ל זה חנו, ר"ל על מש"כ שצריך ליתן כופר נפשם, עברו גל"ל החסרון שצריכין חקתו, אמר כי החקתו על החסרון הוא גילוי החסרון בעצמו, שידעו כל אחד פחיתותו, ויחיינו זה חנו דייקא, ר"ל זה עצמו הוא כופר נפשם, ויחיינו מחצית השקל, שיביך כל אחד שהוא מוחסר שלילמות וכמשי"ל, והבן וכוה יש ג"כ להביך מה שאמרו ד"ל (נפ"ט ט"ו) כי כמין מסכע של אש וכו' ואין להאריך.]

וזהו לדברינו אלה בטעם הנגף הנמשך מהמנין, אינו אלא בהיות ראש הדור מונה אותו, שהוא כמו הלב אל האברים, ואז מתגלה חסרונם האברים, אבל הדיני המונה ל"ה לו בה' אמנם טעם הפשוט שנתנו המפורשים מ' משום עין הרע, כענין אין תברכה שורה כדבר המנין (נפ"ט ט"ו) אי יש קפידא אפילו בהדיני המונה, והנה לטעם הזה השני הקטור, ואי בהיות ישראל זכאין אין עין הרע שולט בהן, ואפילו נמנים בוכה שורה בהם, וכמ"ש המפורשים מ' על פסוק (נפ"ט ט"ו) ענין בוכות בחשבון, וכמו שמציעו בכלעם שרצה

כ"י ס"א כ"י

פ' פקודי

תהלים קיח

תרגום

בבֹּטָאֵי אֲרִי־בְּלִיא הָיָה בְּנֵי בְּנָא שְׂבִינָו כב אֲבָן מֵאֶסֶן הַבּוֹנִים הַיָּהוּה לְרֹאשׁ פְּנֵיהֶ:
 דְּשִׁי וְזָפָה לְאֶתְמַנְאָה כב מֵאֵת יָהוּה הַיָּהוּה זֵאת הִיא נִפְלְאֹת
 לְמִלְדֵי וְשֻׁלְשָׁן: כג מִן בַּעֲיֵינוּ: כד זֵה הַיּוֹם עֲשֵׂה יָהוּה נְגִילָה
 קְדָם יְיָ הַיּוֹם דָּא אַמְרו אֲרִי־בְּלִיא
 אֲרִי־בְּלִיא הִיא פְּרִישָׁא קְרָמָא אַמְרו בְּנֵי דְשִׁי: כד יְיָן יִנְפָא עַבְדֵי יְיָ אַמְרו אֲרִי־בְּלִיא
 וְתַלְקִים יַעֲוֹל נָר וְשֶׁס מוֹדַי כִּי עֲמַמִּי מִן סִגְלוֹת: (כז) אֲבָן מֵאֶסֶן הַבּוֹנִים: שֶׁס שְׂבִי שֶׁל בֶּן סְאוּמוֹת:
 רש"י

כז) פְּנֵיהֶ: זֵאת: כג) נִפְלְאֹת: מְכוּסָה וְנִגְלָם. כְּמוֹ הַיּוֹם פְּלֵא
 (שֶׁפֶסֶס י' טו'): כד) נְגִילָה: מִלְשׁוֹן גִּילָה וְשִׂמְחָה:
 הוֹיּוֹת: (כי) הַיּוֹם לַחַת הָאֲבָן הַמְשׁוּבָח בַּיּוֹם כַּמֶּת הַכּוֹתֵל לַהַיּוֹת נְרָאָה מִשְׁמֵי הַרְחֹתוֹת: (כז) מֵאֶת ה' וְגו'. וְלֹא
 בְּכַח יְדִינוּ: הִיא נִפְלְאֹת: הַדָּבָר הִיא נִפְלְאָה הִיא בַּעֲיֵינוּ. וְלֹא נוֹכַל לַעֲדַת אִיךְ הַיָּהוּה גְּאוּלַּה שְׁלֵמָה כֹּל כֵּן
 מֵה שְׁלֹא יוֹדָה עֲלֵיו הַטֵּבָע: (כד) זֵה הַיּוֹם: יוֹם הַגְּאוּלַּה הַיָּהוּה עֲשֵׂה ה', וְלֹאָה נְגִילָה וְשִׂמְחָה בּוֹ כִּי בּוֹרְאֵי

הַמֶּצֶר: (כז) אֲבָן: דָּרָךְ מִשֶׁל שְׂדֵי הַעַמִּים מִבְּנֵי אוּחוֹ וְלֹא מִיֵּין (שִׁשִּׁי נֹא כֹא). וְזֵה לְאוֹת כִּי עַל לִשׁוֹן
 וְבוֹסָן הַתֵּבַב עֲלֵיהֶם, או יִדְבֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל יִשְׂרָאֵל יִדְבֵר, עַל כֵּן בַּעֲיֵנוּ גַם אַחֲרָיו נְגִילָה:
 יִשְׂרָאֵל שׁוֹם בְּלוֹת: (כז) מֵאֶת, זֵאת. הַאֲבָן שְׂדֵיחָה (כז) זֵה, עֲשֵׂה ה', זֵאת שִׁפְלָאָה בַּעֲיֵנוּ כְּמוֹ אוּלֵי
 לְרֹאשׁ פֶּנֶה לֹא הִיא כֵּן בְּבוֹרְחָה רַק מֵאֵת הַשֶּׁס עֲשֵׂה ה' לֹגוֹ כֹּל נִפְלְאוֹתָיו. וְדָבִי מִשֶׁה אִמֵר כִּי
 בֵּאָה זֹאת הַנְּבוּרָה, וְנִמְלַח נִפְלְאָה מְגוֹרַת עֲוֹשֵׂה פֵלֵא, הַפְּעִלִים חַחַח שְׂמוּת הַפְּעִל, כְּאִילוֹ אִמֵר זֵה הַיּוֹם
 וְכֹא הַדְּרִיז חַחַח הִיא כְּמוֹ וְשִׁבְתָּ לְנִשְׁתִּים, וְשִׁבְרוֹת עֲשֵׂה ה' לְגִיל וְלִשְׂמוּת כּוֹ, וְכִמְדוּוֹ אֵל חֲרָבוֹ תְּדַבְּרוּ

רד"ק
 (כז) אֲבָן מֵאֶסֶן הַבּוֹנִים: אֵס עַל יִשְׂרָאֵל נֹאמֵר קִרָא וְיִהְיֶה קִירוֹס הַעוֹלָם: (כז) מֵאֶת. יִתְמַדוּ עֲלֵיהֶם מִלְכֵי
 כֹּל יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲבָן עַל דָּרָךְ מִשֶׁל, כִּי יִשְׂרָאֵל עֵיקֵר הָאֲרֶץ וְיִאמְרוּ לֹא הַיָּהוּה זֵאת הַתְּשׁוּעָה לְאוּמָה זֹאת
 בְּיוֹם הַעוֹלָם בַּחֲקוּקֵיהֶם וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶם. וְהִיא מְאוּסִים אוֹתָם אֵלֵא מֵאֵת ה': מֵאֵר נִפְלְאֹת זֹאת הַתְּשׁוּעָה לְבְּעֵינָיו,
 הַמְּלָכִים שִׁהְיוּ אֶפְיָלוֹ אַחַד מֵאֲבְנֵי הַבַּיִת. כֹּל שֶׁכֵּן וְאִךְ הַיָּהוּה אֵלֵא כִּי מֵאֵת ה' הַיָּהוּה, וְיִדְבְּרוּ כוֹלָם
 שְׂתַּהֲדִיז פֶּנֶה, כְּלוֹמֵר שְׂאִין צוּרָךְ לַעוֹלָם הַזֶּה. וְהַנֶּה יִאמְרוּ: (כד) זֵה, יוֹם הַתְּשׁוּעָה, ה' עֲשֵׂה אוּחוֹ כִּי לֹא
 כַּעַת הַיְשׁוּעָה הַיָּהוּה לְרֹאשׁ פֶּנֶה, כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה אִם יוֹכַל לַהַיּוֹת בְּלוֹחַ, לְפִיכָן אִין לֹגוֹ לַהַיּוֹת עֲצִבִים
 פְּעוּת הַבֵּית בַּבְּנִים גְּדוּלוֹת יִפּוֹת לְהַעֲמִיד וְלִקְיָם בְּשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, אֵלֵא שְׂנִילָה וְנִשְׂמַחָה עִמָּהּ בּוֹה
 אֲבָנֵי הַבַּיִת. כֵּן יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לַעֲתִיד לְבוֹא יְהוֹי לְרֹאשׁ

מדרש חז"ל
 הַלל מְלֹךְ. רַבֵּי אִמֵר וְכָתִיב מְדוּרָה שֶׁשׁ עַר מְבוֹאֵי
 רַב וְיִסֹּף אִמֵר זֵה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה'. (מַגִּילָה ז' י').
 כֹּל הַיּוֹם כֶּשֶׁר לְקִרְיַת הַמְּגִילָה וְלְקִרְיַת הַהֵלֶל, לְמַגִּילָה
 מְגִילָה דְאִמְרוּ קִרָא הַיּוֹמִים הַזֵּה הַיָּהוּה תְּבָרִים וְנִשְׁעִים, לְקִרְיַת
 הַהֵלֶל וְכָתִיב מְדוּרָה שֶׁשׁ עַר מְבוֹאֵי. רַב וְיִסֹּף אִמֵר:
 זֵה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה'. (שֶׁס כ').
 וְהַיּוֹם עֲשֵׂה ה'. כֹּל הַגְּלוּתִים שֶׁעָבְרוּ יֵשׁ אַחֲרֵיהֶם
 שְׂעָבְרוּ, אֲבָל מֵאֵן וְאִלָּן אִין שֶׁעָבַר זְמַר לֵה' בִּי
 נֹאחַ עֲשֵׂה. (לְקִי"ש).
 אִמֵר רַב אֲבָן: אִין אַנְי וְיִדְעִים כְּמוֹ לְשׁוֹמֵר אִם
 בְּהַקְפֵּיהֶם אִם כִּיִּם, כֹּא שְׁלֵמָה וְיִשְׁעֵי נְגִילָה וְנִשְׂמַחָה בְּךָ.
 בֵּן כְּחוּרָתָן בֵּן כִּישְׁעוֹתָן בֵּן כִּבְכִי אוּחוֹת. (פַּסְקוּתֵא).

תהלים קיח

תרגום

זֹלָא אֲמוֹת פִּירֵאֲחִיהֵ וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: זֹלָא אֲמוֹת אֲרוּם אַחֵי
 יְהוֹסֵפֵר יִסְרָנֵי יְהוָה וְלִפְנֵי לֹא נִתְנֵנִי: וְאַשְׁמַעְעֵי עוֹבְדֵי אֱלֹהֵי:
 זֹלָא פְתַחְרֵי לֵי שְׁעֵרֵי צִדְקָא אַבְרָהָם אֲבָרָה יְהוָה: וְלִמְרָא לֹא מִסְרֵי יְהוָה:
 כֹּזֵה הַשָּׁעַר לַיָּהוּה צִדְקִים יִבְאוּ בּוֹ: דְּרִצְקָא אַעֲוֵל בְּרִזָּן
 כֹּא אֲוִרֵי בִי עֲנִיחֵי וְחַוְיֵי־לֵי לִישׁוּעָה: אֲשֻׁפַח יְהוָה: כִּדְיָן מַעֲלָא
 צִדְקָתָא יַעֲלוֹן בֵּיה: כֹּא אַחֲרֵי קְדוּקָא אָרוּם קַבְלָא צְלוֹתֵי וְתוֹרַתָא לִי לְפָרְיָ: רש"י

לְעוֹלָם, וְלֹא לֹא לְמוֹת, כִּי לְמוֹת לְעוֹלָם: (ז') זֹלָא וְשֶׁס נִמְכְּרוּ כֹל עוֹנוֹמֵי, וְלִמּוֹת לֹא נִמְנֵנִי:
 אֲמוֹת. לֹא כִנְמָה יִשְׁלַח כְּשֶׁלֶךְ אֲמוֹת מִימָךְ (שֶׁס) פְּתַחוּ לִי שְׁעָרֵי צִדְקָתְכֶם. וְלֹגוֹ כֵּן שְׁעָרֵי לְקָן:
 עוֹלָם, כִּי לְמוֹת וְגו'. (יט) יוֹסֵר יִסְרָנֵי יְהוָה. נַגְלוֹת, (כִּכְלָל) זֵה הַשָּׁעַר. שֶׁל מִצַּת הַמַּקְדָּשׁ שְׂהוּא לֵה'

הִיא מְעוֹלָם רוֹמְמָה. הַיּוֹמִין הַהִיא עַתָּה עוֹשֵׂה חֵיל:
 (ז') זֹלָא אֲמוֹת. בֵּיד הַקָּמִים עֵלֵי, כִּי עוֹד אַחִיהֵ וְגו':
 (יח) יוֹסֵר. הֵן יוֹסֵר אוּחוֹ בִּיסוּרִים לְמַקֵּד הַעוֹן, אֲבָל לֹא יוֹסֵר אוּחוֹ לְמִיחַה בֵּיד הַקָּמִים עֵלֵי: (שֶׁס) פְּתַחוּ.
 לְזֹאת פְּתַחוּ לִי שְׁעָרֵי בֵית הַמַּקְדָּשׁ, וְאִבְאוּ בָּם וְאוּדִיזֵי יְהוָה עַל פְּדוּת נַפְשִׁי: (כ) זֵה הַשָּׁעַר דְּהוּ. הַלֵּא זֵה הַשָּׁעַר
 שֶׁל ה' עוֹשֵׂי הוּא לַהַיּוֹת צִדְקִים כְּאִים כּוֹ לְהֵלֶל לֵה', וְאִבְאוּ בָּם גַּם אֲנִי לְהוֹדוֹת לֵה': (כא) כִּי עֲנִיחֵי. כִּי

מצודת דוד
 (ז') זֹלָא. אַחֵר שִׁמְיוֹן הַשֶּׁס עוֹשֵׂה חֵיל וְאִנִּי חוֹסֵה בִי. שְׂהַעֲלִי הוּא חֵיב לְהוֹדוֹת לוֹ. זֵה הוּא הַצִּדְקָ:
 לֹא אֲמוֹת בֵּיד אוּכִי: (יח) יוֹסֵר. שֶׁס הַפְּעִל מֵהַבְּנִין (כ) זֵה. שֶׁסֶס הַשָּׁעַר הוֹדוֹת לוֹ: (כא) אוּרִךְ כִּי עֲנִיחֵי.
 הַכֹּבֵד, כְּמוֹ שְׂאוֹל יִשְׁאָלוּ כֹּאבֵל: (שֶׁס) פְּתַחוּ. הוּא כִנְגַד עֲנֵנִי בְּמַרְחַב יְהוָה: וְתִדְבֵר לִי לִישׁוּעָה. כִּנְגַד מִן
 רד"ק
 וְכַפַּל לַחֲזוֹק הַעֲנִין כִּי לֹא יְהִיֶה הַכֹּחַ וְהַעוֹשֵׂר מוּלּוֹתוֹ: צִדְקָה עַל דָּרָךְ מִשֶׁל, כְּלוֹמֵר דְּבַרֵי הַתְּהֵלָה הוֹדוּוֹה לֵאל
 (ז') זֹלָא אֲמוֹת. כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁבּוּ הַדְּמִינֵי וְלַהֲאֲבִידֵי מִן יְתִיבִין שְׂהַעֲלֵנִי וְאוּמֵר לְחַכְמִים וְלַיְדוּעִים שְׁעוּדוֹתַי
 הַעוֹלָם אֲבָל אַחִיהֵ וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי ה', הַמַּעֲשִׂים לְהוֹדוֹת לֵאל זֵהוּ פַּחוּ לִי: (כ) זֵה הַשָּׁעַר דְּהוּ. כִּי
 הַנְּפִלְאוֹת שֶׁעֲשֵׂה עַמִּי: (יח) יוֹסֵר יִסְרָנֵי. הַיּוֹמִים אִשֵּׁר אִינֵה רְאוּיָה הַתְּהֵלָה הַשֶּׁשְׁבַח אֵלֵא לֵאל לְפִיכָן צִדְקִים
 הַיְהִינִי בְּרַע מוֹסֵר הֵאל הוּא. שְׂהוּא עֲלֵי לְקוּמֵי מַפְשְׁעֵי יוֹבֹאוּ בּוֹ וְיוֹרוּ לֵאל יִתְבָּךְ עַל כֹּל מֵה שֶׁעֲשֵׂה
 לֹא שְׂרַצָּה לְהַמְיִנִי. וְדַגַּשׁ הַנְּרִין יִסְרֵי לְחַפְרֹת עַמְכֶם, כְּמוֹ שְׂאֵינִי כֹא בּוֹ: (כא) אוּרִךְ. אוּרְחָה אוּחוֹ כִּי
 הַקִּרְיָהה כְּגוֹ"שׁ חֲנִי אֱלֹהִים: (שֶׁס) פְּתַחוּ לִי שְׁעָרֵי

מדרש חז"ל
 כֹּלִיָּה עַד רְמַסָּה לְפַתַּח דְּגוֹן עוֹן. רַמָּא קְלָא פַּחוּ לִי בְּכַא.
 אִמְרו לֵיה זֵה הַשָּׁעַר לֵה' צִדְקִים יוֹבֹאוּ בּוֹ. אִמֵר לַחוֹן אֲנִי
 נָמֵר מִלְכָּא אֲנִי וְמִחֲשַׁב שִׁשְׁבַּח הֵבו לִי מִיַּד מִן עוֹן.
 יְהוֹב לֵיה חֲדָא גְּרַלְמָתָא. (מַמִּיר לֵב).
 (כא) אוּרִךְ כִּי עֲנִיחֵי וְגו'. אִמֵר רַבֵּי מַשְׁמַל כִּי נִמְנֵנִי אִי־
 יִנְתֵּן: אוּרִךְ כִּי עֲנִיחֵי אִמֵר דוּד. אֲבָן מֵאֶסֶן הַבּוֹנִים הַיָּהוּה
 לְרֹאשׁ פֶּנֶה אִמֵר יֵשׁ, מֵאֵת ה' הַיָּהוּה זֵאת אִמְרו אוּחוֹ, זֵה
 הַיּוֹם עֲשֵׂה ה'. אִמֵר שְׂמוּאֵל: אֲנִי ה' הַיְשׁוּעָה נֹא אִמְרו אוּחוֹ.
 אֲנִי ה' הַצִּלְתִּי מִן אִמֵר דוּד. בְּרִזָּן הֵבֵא כֶּשֶׁם ה' אִמֵר יֵשׁ.
 כְּרַבְנוֹכֵס מְבִיחַ ה' אִמֵר שְׂמוּאֵל: אֵל ה' יִהְיֶה לֹגוֹ אִמְרו כוֹלָן.
 אִסוּר חַג כְּעִבוּתֵים אִמֵר שְׂמוּאֵל, אֵלֵי אִמֵר אוּרִךְ אִמֵר דוּד.
 אֵלֵהֵי אֲרוּמָךְ אִמֵר כוֹלָן. (פַּסְחִים קִי"ט).

מצודת דוד
 (כא) עֲנִיחֵינִי: מִלְשׁוֹן עֲנִיָּה וְחִשְׁבָּה:
 מצודת ציון
 (כא) עֲנִיחֵינִי: מִלְשׁוֹן עֲנִיָּה וְחִשְׁבָּה:
 מצודת ציון

